

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÇOCUK EĞİTİM EVLERİ VE ANKARA ÇOCUK VE GENÇLİK
KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA KALMAKTA OLAN
ERGENLERİN AHLAKİ YARGI DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Fazilet BAYER**

Ankara-2008

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÇOCUK EĞİTİM EVLERİ VE ANKARA ÇOCUK VE GENÇLİK
KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA KALMAKTA OLAN
ERGENLERİN AHLAKİ YARGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fazilet BAYER

Tez Danışmanı
Doç.Dr.Ayşe B. AKSOY

Ankara, 2008

ÖZET

Bu araştırma Çocuk Eğitim Evlerinde kalmakta olan ergenler ile Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan ergenlerin ahlaki yargı düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini, Adalet Bakanlığı'na bağlı Ankara, Elazığ ve İzmir İllerinde bulunan Çocuk Eğitim Evlerinde kalan 45 ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan 95 olmak üzere toplam 135 ergen oluşturmaktadır.

Araştırmada, ergenlerin ahlaki yargı düzeylerini ölçmek için Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT) ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Araştırmada, Çocuk Eğitim Evleri ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan ergenlerin ahlaki evre puan sonuçlarına göre; evre 2 puanları, evre 3 Puanları, evre 5a puanları ve P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0.05$). Evre 4 puanları, evre 5b puanları, evre 6 puanları ve A puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Çocuk eğitim evlerinde kalan ergenlerin evre 5a ve P düzeyi puanlarının daha yüksek olduğu, Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların ise evre 2 ve evre 3 puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bütün evreler dikkate alındığında Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin, alt ahlaki gelişim evrelerinde; Çocuk Eğitim Evinde kalan ergenlerin ise üst ahlaki gelişim

evrelerinde daha yüksek puan aldıkları gözlenmektedir.

Araştırmada, değişkenlerin “yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, ergenlerin öğrenim süresi, suç türü, kurumda kalma süresi ve ailede sabıkalı birey olma durumu” Çocuk Eğitim Evleri ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan ergenlerin ahlaki yargı düzeyi üzerinde anlamlı farklılık yaratmadığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: çocuk suçluluğu, ahlaki gelişim.

ABSTRACT

This analysis is focused on levels of the moral judgement of the adolescence that stay in juvenile boarstle and juvenile and adolesance closed criminal execution in Ankara .

Sampling of the research is composed by totally 135 adolesance; of 45 stayed in the juvenile boarstle related to ministry of justice in Ankara, Elazığ and İzmir; and of 90 stayed in juvenile and adolesance closed criminal execution in Ankara.

Defining Issues Test (DIT) to assess the levels of moral judgement of the adolescence and personal verse form that has been comprised by the analyst have been used for the analysis.

According to the results of moral phases of the adolescence stayed in juvenile boarstle and juvenile and the adolescence closed criminal execution in Ankara ; a significative difference ($p<0.05$) is seen between phase 2 scores,phase 3 scores ,phase 5a scores ,phase M scores and P level scores. Nevertheless, a significant difference isn' t seen between phase 4 scores, phase 5b scores, phase 6 scores and phase A scores.

The phase 5a, phase M and the phase P level scores of The adolesance stayed in the juvenile boarstle but the phase 2 and phase 3 scores of the children stayed in the juvenile and adolesance closed criminal execution are seen higher. Taking all phases in to consideration, seen that the adolescence stayed in the juvenile and adolesance closed criminal execution had higher scores on the lower moral development phases; but

adolescence stayed in the juvenile boarder had higher scores on the upper moral development phases .

However “age, number of brothers,birth order, level of education, types of delinquency, time of staying in the institution, criminal record of the family” is monitored that the children staying in juvenile boarder and juvenile and adolescence criminal execution don't have a meaningful difference on moral judgement level .

Key Words: juvenile delinquency ,moral development.

ÖNSÖZ

Araştırmamın başından sonuna kadar, bana gösterdiği anlayışı, büyük emekleri ve bilimsel katkılarından dolayı danışmanım Sayın Doç. Dr. Ayşe B. AKSOY' a sonsuz teşekkür ederim.

Araştırma verilerinin toplanması sırasında bana gösterdikleri yardımlardan dolayı, Adalet Bakanlığı Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, İzmir, İstanbul, Ankara Çocuk Eğitim Evleri ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Ayrıca çalışma arkadaşlarım ve amirlerime göstermiş oldukları destek ve anlayıştan ötürü teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak yüksek lisans eğitimi boyunca bana destek olan, anlayışını ve sevgini hiçbir zaman esirgemeyen oğlum Yasin ERTÜRK'e ve aileme teşekkür ederim.

Ankara, 2008

Fazilet BAYER

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
1.GİRİŞ	1
1.1. ÇOCUK SUÇLULUĞU	3
1.1.5.1.1 BİYOLOJİK VE FİZİKİ NEDENLER	8
1.1.5.1.2. Psikolojik Nedenler	10
1.1.5.2. Çevresel Nedenler	11
1.1.5.2.2. Okul	15
1.1.5.2.3. Ekonomik	16
1.1.5.2.4. Çocuğu Topluma Kazandırma Çalışmaları	17
1.1.5.2.4.1. Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	18
1.1.5.2.4.1. Çocuk Eğitim Evleri	20
1.2. AHLAK GELİŞİMİ	23
1.2.1. AHLAK	23
1.2.2. Ahlaki Yargı	24
1.2.3. AHLAKİ DÜŞÜNCE	24
1.2.4. Ahlak Gelişimi	24
1.2.4. Ahlaki Gelişim Kuramı	25
1.2.5. AHLAKİ GELİŞİMİ ETKİLEYEN ETKENLER	32
1.2.5.1. Bireysel Etkenler	32
1.2.5.2. ÇEVRESEL ETKENLER	32
1.2.5.2.2 Okul Eğitimi	34
1.2.5.2.3 Akran ve Arkadaş Çevresi	35
2. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	36

2.1. ÇOCUK SUÇLULUĞU İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	36
2.2. AHLAKİ GELİŞİM İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	39
2.3. SUÇ İŞLEMİŞ ERGENLERİN AHLAKİ GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR	43
3. AMAÇ VE ÖNEMİ.....	47
3.1. AMAÇ.....	47
3.2. TEMEL PROBLEM	48
3.2.1. ALT PROBLEMLER	48
3.3. ÖNEM.....	49
3.4. SAYILTILAR	51
3.5. SINIRLILIKLAR	51
4. ARAŞTIRMA YÖNTEM VE ARAÇLARI.....	52
4.1. ARAŞTIRMANIN EVRENİ	52
4.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	52
4.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	53
4.3.1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	53
4.3.2.DEĞERLERİN BELİRLENMESİ TESTİ	53
4.3.2.1. DEĞERLERİN BELİRLENMESİ TESTİNİN PUANLANMASI.....	55
4.4. VERİLERİN TOPLANMASI	58
4.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	60
4.6. SÜRE VE OLANAKLAR.....	61
4.BULGULAR VE TARTIŞMA.....	62
5.SONUÇ ve ÖNERİLER	95

KAYNAKÇA

EKLER

EK-1: Kişisel Bilgi Formu

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo-1 Örnekleme Oluşturan Çocukların Kurumlarına Göre Dağılımı	52
Tablo-2: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı	64
Tablo-3: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı.....	65
Tablo-4: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Dağılımı.....	66
Tablo-5: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Öğrenim Gördükleri Yıllara Göre Dağılımı	67
Tablo-6: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Bulunmalarına Neden Olan Suç Türüne Göre Dağılımı	68
Tablo-7: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Bulunma Sürelerine Göre Dağılımı	69

Tablo-8: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Ailelerinde Sabıkalı Birey Bulunup Bulunmama Durumuna Göre Dağılımı	70
Tablo-9: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumun' da Kalan Çocukların Ahlaki Yargı Evre Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	71
Tablo-10 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyleri Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	75
Tablo-11 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyleri Mann- Whitney U Testi Sonuçları	76
Tablo- 12 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları	78
Tablo-13 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları	79
Tablo-14 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyleri Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları	81
Tablo-15 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Doğum Sırasına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları	82

Tablo-16 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Öğrenim Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları..	84
Tablo-17 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Öğrenim Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Sonuçları	85
Tablo-18 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Suç Türüne Ait Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları	87
Tablo- 19 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Suç Türüne Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	88
Tablo-20 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Kurumda Kalma Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları	90
Tablo- 21 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Kalma Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları.....	91
Tablo 22: Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Ailede Sabıkalı Birey Olma Durumlarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	93
Tablo- 23 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Ailede Sabıkalı Birey Olma Durumlarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	94

1. GİRİŞ

Yenidoğan bebek gözlerini dünyaya açtıktan itibaren biyolojik, psikolojik ve sosyal bir varlık olarak, anne ve yakın çevresiyle ilk ilişkilerini oluşturur. Büyüme ve gelişme süreciyle birlikte fiziksel ve toplumsal çevresi genişler. Doğuştan getirdiği genetik özelliklerin yanı sıra çevresel faktörlerin etkileri ve bunların eğitimle desteklendiği biyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerin etkileri sonucu kişiliği oluşur. Bu gelişim süreci içerisinde birey toplumun bir parçası olur.

Var olan bütün toplumlar, toplum düzenini sağlamak ve korumak, işleyişlerini ve devamlılıklarını sürdürebilmek için birtakım kurallar koyarak üyelerinin davranışlarını yönlendirmeye çalışmışlardır. Bilinen bütün yazılı ve yazısız kurallar, zaman içerisinde değişimin gereği olarak değişen sosyo-kültürel şartlar, yeni kurallarını gerekli kılar. Kent hayatının yaygınlaşması ve aile yapısının çekirdek aile yapısına dönüşmesi beraberinde şehir hayatının getirdiği ekonomik sıkıntılar çocuk suçluluğunun her geçen gün artmasına zemin oluşturmaktadır (Çevik,2002:17-18).

Sosyal etki sonucu meydana gelen gruba uyma davranışı, kişilerin birbirlerine benzerliğini ve dolayısıyla da sosyal davranış düzenliliğini yaratır (Kağıtçıbaşı,1998:80). Toplumsal bir varlık olmak, diğer insanlarla iletişim kurmak ve çeşitli ilişki biçimleri geliştirmek büyük ölçüde ahlaki değerlerin varlığını gerektirir. Bu ilişkiden yola çıkarak, ahlaki değerlerin oluşması, öğrenilmesi ve benimsenmesi, ahlaki gelişimin genel zihinsel ve sosyal gelişim içindeki yeri gibi benzeri sorulara felsefe ve psikoloji bilimleri cevap aramış; dinler ise çeşitli açılardan yaklaşımda bulunarak cevap önermişlerdir. Günümüzde bu problemlere yeni sorular eklenmiş ve bu alanda bilimsel

araştırmalara gereksinim duyulmasına neden olmuştur (Hatunoğlu,2003:3).

Ahlak gelişimi, toplumun doğru ve yanlış olarak kabul ettiklerinin bireysel olarak, bilimsel yöntemlerle anlaşılmasıdır. Ergen 18 yaşına gelinceye kadar bir takım ahlaki ilkelere sahip olur. Toplumdaki farklı yaş, cinsiyet ve kùltùre sahip diğer insanlar ihtiyaçlarını, kazandıkları doğruluk ve eşitlik ilkelerini kapsayan ahlaki ilkeler yardımı ile belirleyebilirler (Wagner,1996).

Toplumda kabul gören kùltürel ve ahlaki değerlerin bireyler tarafından benimsenmesi, bireyin içinde yaşadığı bu toplumda kendisinden beklenen görev ve sorumlulukları bu değerler içinde yerine getirmesi, sağlıklı toplumların varolmasını sağlayacaktır (Saylağ,2001:1).

1.1. Çocuk Suçluluğu

1.1.1. Çocuk

Çocuk kavramı konusunda tarihsel sürece bakıldığında büyük değişimlerin yaşandığı görülmektedir. Ortaçağda çocuklara yetişkinler gibi davranılır 6-7 yaşlarında bulunduğu yer dışında bir yere çırak olarak çalışmak üzere gönderilirdi. Çocuk resim ve heykellerinde de bu davranış gözlenebilmekteydi. Çocukların hatta yeni doğanların resim ve heykelleri yetişkin yüz ifadesi şeklinde çizilmekteydi (Ataman,2003:18). 17. yüzyılda Locke çocuğun doğduğunda zihninin boş bir levha gibi olduğunu ve çevre ile etkileşimi sonucunda bu levhanın dolduğunu savunmaktaydı (Akt.Çelen,1999:30). 18 yüzyılda J.J.Rousseau ise Locke'nin tersine çocuğun iyi ve mükemmel olarak doğduğunu savunmaktaydı (2003:11).

Gelişim psikolojisi açısından çocukluk, ergenlik döneminin başlamasıyla yani 14 yaşlarında sona erer (Mangır;1987,2). Biyolojik açıdan ise çocuk, ergenlik çağından önceki birey olarak tanımlanabilmektedir (Polat,1997:7).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 0-18 yaş grubu çocuk olarak kabul edilmektedir. "Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır" (madde1).

Türk Ceza Kanununda da çocuk "henüz 18 yaşını doldurmamış kişi" olarak tanımlanmaktadır (madde 6/b).

Ülkemizde (1996) UNICEF işbirliği ile yapılan işbirliği programında hukuki açıdan yapılan çocuk tanımı ise "kimli yada kimsesiz,

varlıklı veya varlıksız, suçlu veya suçsuz, beden veya ruh yahut düşünce yönünden arızası olması veya olmaması gibi kişisel özellikleri ve nitelikleri göz önünde bulundurulmaksızın, sağ ve tam doğduğu andan reşit olduğu ana kadarki devrede bulunan gerçek kişidir” şeklinde belirtilmektedir.

Çocukluk olgusu, kültürel çeşitliliğe ve göreceliğe sahip bir olgudur. Belli bir zaman ya da topluma özgü tek bir çocukluk kavramından söz edilemeyeceği gibi, aynı zaman dilimi içinde farklı ve çelişkili çocukluk anlayışları bir arada bulunabilir. Çocukluk, cinsiyete, sosyoekonomik statüye, kır-kent farklılığına göre değişik içerikler taşıyan bir kavramdır (Tan,1994:24-25).

1.1.2. Ergen

Terim olarak ergenlik, "büyümek" ya da "yetişkinliğe erişmek" anlamında kullanılan Latince kökenli "Adolescere" kökünden gelen "Adolescence" teriminin karşılığı olarak kullanılır (Topses,2003:159). Ergenlikle ilgili kavramlar 20. yüzyıl başlarında yoğunlaşmıştır. Günümüzde ileri toplumlar da eğitim sürecinin uzaması ergenin yetişkin sorumluluğunu almasını geciktirir. Bu da sosyal bir yapılanma dönemi yaşayan ergenin, yetişkinliğe geçiş döneminin daha uzun zaman almasına neden olmaktadır (Papalia ve diğerleri,2004:387).

Şemin (1992) ergenliği, çocuklukla yetişkinlik arasındaki bir dönemdir, anlamını kendisinden önce ve sonra gelen olaylardan alır şeklinde tanımlamaktadır (Akt;Temel ve Aksoy,2001:1). Ergenlik dönemi, 12-18 yaşı içerir. Döneme çocuk olarak giren bireyin organizmada gerçekleşen fizyolojik ve biyolojik değişiklikler sonucunda yetişkin biçimine dönüştüğü görülmektedir (Akman,1998:59).

Ergenler anlaşılamaz bir şekilde sıkılgandırılar. İstemediklerini bildirdikleri konularda, daha çok dikkat çekme isteğindedirler. Bundan dolayıdır ki sadece kendilerini düşünme eğilimi gösterdikleri bir süreç içerisinde bulunmaktadır (Coles,1998:3). Gelişimsel dönem içinde farklılık gösteren bir dönem olarak kabul edilen ergenlik döneminin, yaş aralıkları ülkeden ülkeye değişim göstermektedir (Shore,1977:7).

1.1.3. Suç

Suç kavramının anlamı toplumdan topluma ya da aynı toplum içerisinde zamana göre değişiklik göstermektedir.

Alacakptan suç “isnat yeteneğine sahip bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı icra veya ihmali bir hareketin meydana getirdiği yasada yazılı tipe uygun, hukuka aykırı ve müeyyide olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren bir eylemdir” şeklinde tanımlamaktadır(1970:10).

Yavuzer suçluluğu “kişiyi toplum halinde yaşayan diğer bireylerin karşısına çıkaran bir çatışmanın eseri” olarak tanımlar (1981:5).

Uluğtekin’e göre suç “topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu yasa koyucu tarafından kabul edilen ve de açık seçik olarak tanımlanan eylem ve hareketlerdir” şeklinde tanımlar (1991:9).

Suç; hukuki, kriminolojik, sosyolojik, psikolojik, dini ve ahlaki yönleri bulunan çok boyutlu genel bir kavramdır. Bazı davranışlar bu bilim dallarının tümü tarafından suç olarak kabul edilirken, bu alanlardan biri ya da birkaçı tarafından suç sayılan eylemler diğerlerine göre suç olarak nitelendirilmemektedir. Cezalandırma bakımından da, her alandaki suçların karşılığı diğerlerinden farklıdır (Peker,1994:9-10).

1.1.4. Çocuk Suçluluğu

Dünyada olduğu kadar ülkemizde de güncel ve üzerinde durulması gereken bir konu olan çocuk suçluluğu ile ilgili literatürde yer alan tanımlar incelendiğinde şu şekilde yer aldığı görülmektedir.

Türk Ceza Hukukuna da çocuk suçluluğu tanımı şu şekilde yapılmıştır: Yasada suç sayılan eylemi işleyen 12 yaşını doldurmuş, 18 yaşını tamamlamamış kimseler çocuk suçlulardır.

Hancı, Ceza Hukukunda “yasanın cezalandırdığı hareket suçtur” diye tanımlansa da, bu kavram çocuk ve genç suçluluğunda bu kadar basit değildir. Çünkü çocuklar tarafından işlenen suçlar gerek tür , gerekse nedensellik açısından yetişkinlerden farklıdır, demektedir (2002:237). Aynı doğrultuda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, çocuk suçluların gelişim süreci içinde oldukları için yetişkinlerden farklı muamele görmesi gerektiği ve değişimleri için fırsat verilmesi gerektiği belirtilmektedir (Smith,2003:268-269).

Bu nedenledir ki günümüzde suçluluğa çocuk ve yetişkin suçluluğu şeklinde ayrı ayrı yaklaşma bütün hukuk sistemleri tarafından kabul edilmiştir. Bu ayrımın yaş sınırı ölçüt olarak kullanılmıştır (Çakır,1999:6). Çocukları yetişkinlerden ayıran bu yaş sınırı ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin ABD ‘de 1999 yılı itibari ile 10 Eyalette 17 yaşındakiler erişkin, üç eyalette 16 ve 17 yaşlarındakiler erişkin olarak kabul edilmektedir (Atasoy-Ziyalar,2002:11). İngiltere’de cezai sorumluluk yaşı 10 olup, 10-13 yaş arasındakiler çocuk, 14-17 yaş arasındakiler genç bireyler olarak tanımlanmaktadır. Alman Ceza Adalet Sistemin de 21 yaşından itibaren genel ceza hukuku geçerli olmakta, 14 yaşından küçüklerin ise cezai ehliyeti yoktur

(Sevük,1998:10). Cezai rüşt yaşı Belçika’da 16, Yunanistan’da 17, Hollanda, Fransa, İtalya, Norveç, İsviçre ve Türkiye’de 18 olarak belirlenmiştir (Yörükoğlu,1992:13-14). İsveç hukukuna bakıldığında, cezai sorumluluk 15 yaşında başlamakta, tam olarak cezai sorumluluk ise 21 yaşını bulmaktadır (Svenson,1995:19). Çin’de ise 13 ile 25 yaş arasındaki bireyler çocuk olarak tanımlandığından yetişkin mahkemelerinde yargılanmamaktadır (Sevük,1998:11).

Yavuzer, çocuk suçluluğunun tipik özelliklerini; “yarardan uzak olma”, “kötü niyetle işlenmiş olma” ve “olumsuzluk” olarak belirtir (1981:7). Cohen de bu özellikleri “olumsuzluk, dengesizlik, çabuk karar değiştirme, kısa süreli haz duyma ve grup otonomisi” şeklinde belirtmektedir (1966:13). Gander ve Gardiner’e göre yasal çocuk suçları genellikle iki türdedir. Birincisi soygun, adam öldürme gibi yasalar tarafından yetişkin suçları olarak sınıflanan eylemleri içerir. Diğeri, okuldan kaçmak, evden kaçmak ve sokağa çıkma yasağını çiğnemek gibi bir yetişkin tarafından değil, ancak bir ergen tarafından gerçekleştirildiğinde yasadışı olarak kabul edilen eylemleri kapsar (Gander ve Gardiner,2001:506).

Yasalarla karşı karşıya gelen suç işlemiş gençler, aslında büyük bir buzdağının küçük bir kısmını oluşturmaktadır (Kaner,2002:79). Çocuk ne doğuştan kötü ne de doğuştan iyi bir varlıktır. O, her canlı gibi değişen, çevresiyle etkileşen ve gelişen bir bireydir. İyiye de kötüye de açıktır. Sonucu belirleyen şüphesiz ki eğitim ve yaşantılardır. Bunun bir sonucu olarak, çocuk suçluluğu sorunu hukuksal olmaktan çok psiko-pedagojik ve sosyal niteliktedir (Yücel,1991:155).

Batı literatüründe kullanılan “Juvenile Delinquency” teriminin karşılığı olan “genç suçluluğu” ya da “reşit olmayan kimselerin suçluluğu”

terimleri yerine Türkiye’de, “suçlu çocuk” ya da “çocuk suçluluğu” terimleri hem çocukluk hem de ergenlik döneminin önemli bir kısmını kapsamaktadır (Mangır,1987:2). Günümüzde “suç işleyen çocuk kavramı” yerine, suç terminolojisi “kanunla ihtilaf halindeki çocuk” kavramını yerleşmeye başlamıştır (Küntay,2004:8).

1.1.5. Suçluluğun Nedenleri

Suç davranışını açıklamaya yönelik yaklaşımlar, ya davranışın yer aldığı ortamı ya da davranışta bulunan kişinin kişilik yapısını inceleyerek bu konuyu açıklamaya çalışmaktadır (Cohen, 1966:47).

Teorilerin hepsi bu alandaki bilgi birikimine katkıda bulunmakla birlikte, hiçbirisi tek başına ergen suçluluğuna ilişkin tüm sorulara cevap verebilecek genel bir teori niteliğine ulaşamamıştır (Ergene,1992:209). Çocuk suçluluğunun; geniş aile olma, ailede diğer suçluların olması, genç gruplara katılım eksikliği, dinsel inanış eksiklikleri, düşük sosyo- ekonomik düzey, çalışan anneler, boşanan aileler, ebeveynlerin alkolizmi, düşük yetenek, düşük okul başarısı, okuldan kaçma, kentsel alanlarda ikamet etmek, hızlı endüstriyelleşme gibi sosyal düzensizliklerle ilgili ortaya çıkan süreçleri içeren bir dizi mikro-sosyal ve makro-sosyal etkenlerle ilişkili olduğu bulunmuştur (WHO rapor,1978).

1.1.5.1. Bireysel Nedenler

1.1.5.1.1 Biyolojik ve Fiziki Nedenler

Suçun nedenlerini açıklarken temellerini bireyin biyolojik ve fiziksel özelliklerine dayandıran görüşler, suç işlemede bu etkenlerin, doğrudan ya da dolaylı bir etkiye sahip olduklarını savunmaktadırlar (Rice,1994:274).

Kriminolojinin babası olarak bilinen Lombrosso, suçluluk nedenlerini açıklarken suçlulukla kalıtım arasında ilişki kurarak, doğuştan suçlu olunduğuna, buna da bireyin sahip olduğu fiziki, biyolojik ve psikolojik anormalliklerin neden olduğunu ileri sürmüştür (Siegel ve Senna,1981:72-73). Bu yaklaşımın takipçileri de özellikle fiziksel özellikler üzerinde durmuşlardır. Fiziksel özellikler insanların renkleriyle de yakın ilişkilidir. Özellikle zenciler ve Asyalıları kapsayan çalışmalara ağırlık verilmiştir (Gabbidon ve Greene,2005). Kretschner bu tiplerden atletik olanların daha çok şiddet içeren suçlar; astenik (kuru-kansız cilt ve ince vücut yapısına sahip tipler) olanlar ise daha çok küçük hırsızlıklar yapan olumsuz kişiler olarak belirlemektedir. Ancak kriminologların, araştırmacının kullandığı yöntemleri bilimsellikten uzak buldukları için eleştirel tepkiler vermişlerdir (Akt.Sokulu,1997:158). Rowlands (1897) suçlu profilini; büyük kulakları, kalın saçları ve ince sakalı olan geniş alınlı, büyük ağızlı, kare ve belirgin çeneli, geniş yanak kemiklere sahip olarak tanımlamaktadır (Akt.Gabbidon ve Greene,2005).

Sheldon (1949) Boston ıslahevinde 200 erkek çocuk üzerinde araştırma yapmıştır (Akt.Sevük,1998:31). Sheldon bu araştırma sonucunda Lombross'un suçlu fiziksel yapı kavramını benimserken, doğuştan suçluluğu kabullenmemiştir. Sheldon vücut yapısının bir insanın bütün kişiliğini etkilediğini varsayarak, insanları beden yapılarına göre endomorfik, ektomorfik, mezomorfik olarak 3 grupta toplamıştır (Akt.Lotz ve diğerleri,1985). Sheldon, suçlu çocukların % 60'nın atletik tipte olduklarını ileri sürmüştür. Ancak Glueck (1956) ve McCandles (1972) yaptıkları araştırmalarda beden yapısının, suçlu davranışa neden olmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Akt.Sevük,1998:31).

Kromozomlar üzerinde çalışan biyologlar suçluluk ve suç oranları ile kromozomlar arasında bağlantı olduğunu ileri sürmektedirler.

Kromozomlar hücre çekirdeğinde bulunan küçük yapılardır. DNA içerirler, temel genetik maddeleri ve genleri iletirler. İnsanlar 46 kromozoma sahiptirler 2 si cinsiyeti belirler. Erkekler XY, kadınlar XX bileşenlerine sahiptirler. Ancak bazen anormallikler XXX yada XYY şeklinde fazla bir X yada Y sonucunu doğura bilmektedir (Lotz ve diğerleri,1985).

Amir ve Berman (1970) fazladan Y kromozomu taşıyan bireylerin daha fazla suça eğilimli olduklarını belirtmektedir (Akt.Aktan,1988:80). Jevne organizmada fazla Y kromozomu bulunan kişilerin diğer kişilere göre 30-40 kat daha fazla suç eğilimi gösterdiklerini açıklamıştır (Akt.Yücel,1973:45). Ancak Witkin (1978) XYY erkeklerinin işledikleri çok küçük suçlar için kolayca yakalandıklarını bunun nedenin ise onların düşük zekalarından kaynaklandığını belirtmektedir (Akt.Lotz ve diğerleri,1985).

1.1.5.1.2. Psikolojik Nedenler

Suçlulukta bireysel nedenleri psikolojik teorilerle açıklamaya çalışan yaklaşımlar, kişilik unsurlarının sapma gösteren davranışlara neden olduğuna dayanmaktadır (Kunt,2003:30). Zihni ve duygusal bozuklukların çeşitli şekilleri ve buna bağlı olan kişilik bozuklukları suçluluğu oluşturan dinamik etmenler olarak görülmektedir (Yavuzer,1981:44).

Psikanaliz kuramın kurucusu Freud' a göre insanlarda doğuştan saldırganlık dürtüsü bulunmaktadır. Psikanaliz kuramı, ruhsal yapıyı; alt benlik (id), , üstbenlik (süperego) ve benlik (ego) şeklinde üç bölümde incelemektedir (Yörükoğlu,2000:82). Mangır suçu, psikanalitik yaklaşıma göre, önlenmiş ve bastırılmış bir kompleksin simgesi olarak açıklamaktadır (1992:11). Jersild, psikanalitik kurama göre çocukların içgüdüleri ile çevrenin yasaklaması arasında duydukları çelişkiden dolayı problem davranış gösterdiklerini belirtmektedir (Akt.Günçe,1983:639). Şaylıgil, zeka geriliği,

psikopati, mani-melankoli, şizofreni gibi kalıtımla ilişkisi olduğu görülen ruhsal bozuklukların nüfusa dağılım oranının binde yirmi sekiz olduğunu belirterek bu konuda önlem alınmasına işaret etmektedir (1981:22).

Suçlu çocuklar nörotik (kızgınlık hislerinin, zorlayıcı davranışın ve saplantılı düşüncelerin baskılı olması), psikotik (ciddi davranış düzensizliğinden dolayı acı çekmesi), sosyopatik (asosyal, kızgın, atılgan, suçluluk duygusundan yoksun olması) ve şizofrenik (duygusal olarak dengeli ve düzenli olmayan kafası karışmış, içe dönük olması) olarak gözlemlenmiştir (Sevük,1998:31). Toplumda potansiyel suçlu kabul edilen psikopatlar akıl hastası değildir. Bireylere ve topluma sadakat duygusundan yoksun, dürtüleriyle hareket eden, cezadan ders alma yada deneyimlerden öğrenme, suçluluk gibi duygulardan yoksun, duygusuz ve sorumsuz kişilerdir. Bunların sebebi ise karakter bozukluğudur. Kendi davranışlarına özür bulmak için sürekli başkalarını suçlarlar (Sokulu,1997:152).

Bireyi suça yönelten içsel nedenler arasında erken dönemde geçirilen depresyonlarda sayılmaktadır (Behramoğlu,1975:67). Duygusal olarak tatmin olamamış ve bunu gidermek için çaba gösterirken karmaşa ve bocalama yaşayan çocuğun eksik yönlerini tamamlamak amacıyla suç işlediği kabul edilmektedir (Siegal,1981:82).

1.1.5.2. Çevresel Nedenler

Çocuğun suça itilmesinde çevresel nedenlerin bireysel nedenlerden daha fazla rol oynadığı, hatta birçok kişisel nedenin kaynağında, çevresel nedenlerin bulunduğu genel olarak kabul gören bir görüştür (Konanç,1974:546). Suçluluk nedenleri başlığı altında bulunan çevresel

nedenler alt başlığında; çocuğun içinde bulunduğu aile, okul, ekonomik şartlar üzerinde durulacaktır.

1.1.5.2.1. Aile

Aile çocuğun toplumsallaşmasında en önemli ve en etkili görevi üstlenmiş olan toplumsal gruptur. Ailede gerçekleşen toplumsallaşma esas olup, bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre şekillenir (Uluğtekin,1991:35).

Ailenin o çocuğa karşı isteksiz ya da istekli oluşu, ruhsal-kültürel ve toplumsal-ekonomik yönden bu çocuğun gelişimine hazır olup olmadığı ve çocuktan beklentileri, bu çocuğun yaşantısını, ilk izlenimlerini ve çevresiyle duygusal iletişimini önemli ölçüde etkileyecektir. Çocuğun aile üyeleriyle olan ilişkileri, diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama olan tutumunun temelini oluşturacaktır (Özkök,1996:6). Çocuk aile tarafından kabul edildiği, tepkileri ebeveyn tarafından tutarlı olarak pekiştirildiği zamanlar aileye karşı çocukta inanç, sevgi ve güven bağı oluşturacaktır (Hawkins ve Lishner,1987:264-275). Anne-baba ile çocuk arasındaki sevgi bağı ve sıcaklığın kaybında da çocuk sapmış davranışlara yönelebilir (Rankin ve Wells,1990:142). İstenmeyen, sevilmeyen çocuğun tipik davranışı saldırganlıktır. Bu çocuklar olumsuzdurlar, kavgacı, isyankar ve suç işlemeye meyillidirler (Yavuzer,2001:142).

Suçun sadece toplum için değil aynı zaman da çocuğun kendisi ve ailesi üzerinde de son derece olumsuz etkileri vardır (Smith ve Stern,1997:382). Ailenin yapısal ve fonksiyonel olarak tam olmaması toplumsallaşma sürecine zarar verebilir. Bu nedenle, normal aile çevresi ve hayatının yokluğu, çocuğu güçlü bir etki uyumsuzluğuna ve sonunda suça götürecektir (Sevük,1998).

Ciddi bilişsel ve sosyal gelişim eksiklikleri olan çocukların ailelerinin tutumlarına bakıldığında ailelerin ilgisiz olmalarıyla çok yakın ilişkili olduğu görülmektedir (Henggeler,1989:37). Anne-baba tutumlarının etkisini inceleyen bazı araştırmacılar sevgi görmeyen ve reddedilen çocukların ilgi ve sevgi gören çocuklara oranla suç işlemeye daha eğilimli olduklarını savunmaktadırlar (Joseph,1995:13). Etkisiz ve tutarsız aile tutumları, eksik yada zayıf belirlenmiş kurallar, çocuk üzerinde anti-sosyal davranışların hazırlayıcısıdır. Çünkü sosyal süreç ailede başlar, kontrollü ve dengeli bir kişilik yapısı bu süreç içinde oluşmaktadır (Öter,1993:115).

Çocuğa ilgisizlik, aşırı baskı kadar, gösterilen aşırı hoşgörü ve yersiz koruma da olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Çünkü bu çocuklar karşılaştıkları küçük bir sorun karşısında tek başlarına mücadele cesaretine sahip olamamakta ve en kolay yolu seçerek uyumsuz davranışlara yönelebilmektedirler. Bazen, ceza siyasetinde “Pasif Suçlular” adı verilen bu grup, şiddet suçları işleyen aktif gruplar kadar tehlikeli olabilmektedirler (Gölcüklü,1962:29). Bu nedenle, sevgi veya disiplin suçu önlemede tek başına yetersizdir. Çocuğu suçtan korumak için sevgi ve disiplini birleştirmek gerekir. Aileler çocuklarını (doğru davranışlara bağlı olarak) kendilerinden izin almak konusunda özendirmelidirler (Rankin ve Wells;1990:141). Fiziksel cezanın suç işlemede tek başına değil, anne-babanın tutarsız davranışları ile beraber bulunduğu etkili olduğu görülmektedir (Smith ve Stern,1997:385).

Suç işleme eğilimi yaratabilecek anne-baba modeli de çocuğun suça yönelmesinde üzerinde önemle durulması gereken bir konudur (Sullivan-Wilson,1995:117). Kontrol teorisine göre kişinin toplumla bağları zayıfladığı veya koptuğu zaman sapma davranışları ortaya çıkmaktadır (Dornbush ve diğerleri:2001).

İstismar ve ihmal olaylarında çocuklar mağdur duruma düşmektedir. İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar, istismar ve ihmale uğramayan akranlarına oranla daha fazla suç işlemektedir (Kepenekçi ve Özcan,2000:153).

Glueck 966 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada parçalanmış aile oranının %40 olduğunu bulmuştur. Bu araştırma ailenin çocuk üzerindeki etkileri ile ilgili ilk güvenilir verilerdir (Giordano-Cernkovich ve Rudolph,2002). Avrupa’da parçalanmış aile yapısının çocuklar üzerindeki etkileri beş şehirde toplam 3386 çocuk üzerinde araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda çocukların sigara içme, uyuşturucu kullanma ve suç işlemleri ile parçalanmış aile yapısı arasında ilişki olduğu bulunmuştur (Quensel ve Mcardle,2002,468). Bu konu da Amoto ve Keith (2001) tarafından yapılan başka araştırmada boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerini incelemiştir. Ailenin dağılması, aynı yetişkinlerde olduğu gibi, çocuklarda da bir çok değişik duygusal tepkiye yol açmaktadır. Çocuklar bu duyguları ilerideki yaşamlarının çeşitli aşamalarında tekrar tekrar yaşayabilirler. İçinde bulundukları yaşa göre bazı duygular öne çıkarken bazıları geri planda kalabilir (369).

Ancak Quay ailenin dağılmasının suç için doğrudan bir etken olmamakla birlikte suça neden olan faktörlerin etkisini artırıcı bir rol oynar demektedir (1967:68). Ailenin parçalanması, yalnızca anne-babanın ayrılıp eve üvey anne yada babanın gelmesi demek değildir. Evliliklerini sürdürdükleri halde, duygusal açıdan kopmuş ailelerde bu gruba dahildir (Taner,1985:31). Bu konu da sonuç olarak, çocuğun aile yaşamının niteliğinin, ailenin bütünlüğünden çok daha önemli olduğu gözlenmektedir (Sevük, 1991:48).

1.1.5.2.2. Okul

Bireyler, toplum içinde uyumlu davranmayı yada anti sosyal davranmayı öğrenmektedirler (Topçu,1983:84). Okul çocuklara ve gençlere bilgi ve beceri kazandırırken, diğer yandan toplumsal roller, normlar ve değerleri de öğretmek toplumun süreklilik ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Öğülmüş ve Çok,1997:378). Çünkü okul, çocuğun model almaya ve taklit etmeye çaba göstereceği kişilerle karşılaşmasına olanak sağlayan bir ortamdır (Günçe,1983:6).

Toplum içinde aileden sonraki en etkili kurum olarak okulların görevi; sadece çocuklara öğretim hizmetleri sunmak değil, bunun yanı sıra suçun önlenmesi ve riskli durumların ortadan kalkmasında etkin görevler üstlenebilmesidir (Kepenekçi ve Özcan,2000:156). Ayrıca okul çocuklara yalnızca toplumun kurallarını ve değerlerini öğretmez, kendi sosyal yapısı içinde toplum hiyerarşisine ve akran gruplarına ilişkin duyarlılıklarını da geliştirmektedir (Gruber ve Machamer,2000:66).

Quay, davranış bozukluğu ile eğitim arasındaki ilişkinin önemine değinerek, eğitimsel geriliğin ciddi boyutlara ulaşması durumunda davranışsal bozuklukların ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir (1987:248). Maguin ve Loeber (1996) yaptıkları araştırmada yeterli eğitim performansı gösteremeyen çocukların sapma davranışı gösterme olasılığının diğerlerine oranla iki kat daha fazla olduğunu saptamışlardır (Akt.Masse ve Tremblay,1993:226).

Grande (1988) suç ve okul başarısı arasında yakın ilişki olduğuna değinerek, akademik başarısı düşük gençlerin sorun yaratma konusunda etiketlenmeleri ve okul personelinin olumsuz tutumları sonucunun bu çocuklar üzerinde uyarıcı etkiler oluşturduğunu ileri sürmektedir (Akt.Rice,1994:273).

Okul başarısızlığı, bir toplumsallaşma gücü olarak okulun, çocuk üzerindeki önemini yitirmesine, dolayısıyla yetersiz toplumsallaşmaya yol açar (Uluğtekin,1991:45). Okula arkadaşlarıyla birlikte olmak ya da sadece zorunlu olduğu için giden öğrenciler dersleri soyut, zor ve sıkıcı bulmaktadırlar (Lotz ve Lee,1999:200).

Ayrıca çağın getirdiği değişim ve gelişmenin sonucu olarak okul öncesi eğitim kurumlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Farklı sosyo-ekonomik ve kültür seviyesinde büyüyen çocuklar arasında meydana gelen eğitim farklılığını en aza indirerek, onları ilköğretime hazırlamak amacıyla okul öncesi eğitimin sistemleştirilerek yaygınlaştırılması üzerinde önemle durulduğu görülmektedir (Özgüven,1977:147).

1.1.5.2.3. Ekonomik

Ekonomi az bulunan kaynakların dağıtımı çalışmasıdır (Cohen,2005:16). Amerika'daki istatistikler çocukların yaşam koşulları ile ilgili sosyal ve ekonomik problemleri olduğunu göstermektedir. 18 yaşından küçük çocukların % 16' sı fakirlik içinde yaşamaktadır. Bu oranın büyük kısmını Afrikalı Amerikalılar ve yerli Amerikalılar oluşturmaktadır (Koçak,2006:341).

Sanayileşme sonucunda görülen hızlı ve düzensiz kentleşme beraberinde işsizlik, gelir dağılımında eşitsizlik, geleneklerin sarsılması, özellikle genç nüfusun artışı büyük ölçüde etkilemekte ve suça eğilimi artırmaktadır. (Sevük,1998:59). Toplum değerlerinin bozulması, aile içerisindeki iletişimsizlikler, sosyal ve siyasi karışıklıkların isyana yol açtığı bilinmektedir (Rice,1994:272). Bir ailenin ekonomik yetersizlik içinde olması; konut şartları, beslenme, sağlık şartları, eğitimin yetersizliği sonucunu doğuracaktır. Bu şartlar altında yetişen çocuklar sıkıntı, aşağılık duygusu,

engellemeler içinde bocalayacak, kendine güvenen ve güçlü bir kişilik geliştiremeyeceklerdir (Günçe,1983:5). Bu durum da ailelerin çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamaması yada karşılayamaması sonucunda çocuk bu ihtiyaçlarını dışardan kendisi karşılamaya yönelebilmektedir (Sözer,2003:33).

Cohen (1955) gençlerin, anti-sosyal davranışlarının genellikle sosyal statünün ve maddi refahın kazanılmamasına bağlı olarak duygusal bir tepki ile açığa çıktığını, bu durumun ise alt sosyo-kültürel kesim gençliği tarafından orta tabaka normlarının reddedilmesi sonucunu doğurduğunu savunmaktadır (Akt.Quay,1967:15). Aynı görüşleri savunan Cloward ve Ohlin (1960) de alt sınıf çocukların, evrensel hedefler olan statü ve maddi zenginliği meşru yollarla elde edemediklerini ve sonuçta meşru olmayan yollara başvurmak zorunda kaldıklarını savunmaktadırlar (Akt.Bahar ve Seyhan,2006:104). Çocuk suçluluğunun yüksek olduğu bölgelere bakıldığında, yaşam koşulları olumsuz evler, fakirlik, kalabalık nüfus, yüksek oranda göç görülmektedir (Sevük,1998:49).

Babanın yada annenin işsiz olması, işini kaybetme riski taşıması, veya sık sık iş değiştirmesinin yarattığı huzursuzluk ve gerginlik çocuklarıyla olan ilişkilerini etkileyerek, onların uyumsuz olması sonucunu yaratabilir (Konanç,1974:552). Clevand'da bu bağlamda yaptığı araştırmada ekonomik güçlük, ailenin yaşadığı olumsuz olaylar, günlük zorluklar ve toplumsal kaynakların yetersiz olması gibi olumsuzlukların ebeveynlerin ergen üzerindeki etkisini azalttığını saptamıştır (Akt.Smith ve Stern,1997:387).

1.1.5.2.4. Çocuğu Topluma Kazandırma Çalışmaları

Toplumdan topluma , zaman ve koşullara göre suç işlemiş hükümlülere verilen cezalar ve bakış açıları değişiklikler göstermiştir. Tutuklunun bir takım hastalıkları olduğu fikri ise İkinci Dünya Savaşından

itibaren benimsenen bir görüş olmuştur. Bu görüş, hapishanelerin suç işlemiş bireyleri tutukluluk süreci boyunca bir tür tedavi ile kurum çıkışında topluma kazandırmak veya bireyin kendisine toplumda yer edinmesine imkan sağlamak isteğindedir. Bu görüşü benimseyen ülkeler tarafından uygulamaya geçirilmesi için sistemde önemli değişiklikler yapılması gereğini de ortaya çıkarmıştır (Reynaud,1992;25-26).

Bugün çağdaş toplumlar çocuklara ilişkin ıslah sisteminde iki yaklaşımı uygulamaktadır. Bunlar; toplum içinde bakım yaklaşımı ve kurum bakımındır. Toplum içinde bakım; çocuğun, ailesi ve çevresinden ayrılmadan toplum kaynaklarından yararlanma olanaklarını kullanarak, yasalara uyma alışkanlığı kazanmasında yol göstermeyi ve yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu uygulama hafif nitelikli suç işleyen, ailesi ve bu uygulamaya karar verecek görevlilerle iyi ilişkiler kurabilmiş çocuklar için önerilmektedir. Kurum bakımı ise çeşitli ülkelerin ıslah sisteminde hala en yaygın kullanılan modeldir. (Sevük,1991:6-8).

1.1.5.2.4.1. Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Yargılamaları devam eden ve haklarında tutuklama kararı verilen 12-18 yaş grubu çocuklar, çocuklara ait ceza infaz kurumlarına yerleştirilir. Ancak 5395 sayılı çocukları Koruma kanununun 21 maddesine göre “on beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınır beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı tutuklama kararı verilemez” hükmü mevcuttur. Çocukların suç işleyip işlemediğinin değerlendirildiği tutukluluk sürecinde özellikle kemikleşmiş davranışlara sahip yetişkin suçlularla aynı ortamda değerlendirilmeme konusu önem arz etmektedir. Ancak çocuklara ait

ceza infaz kurumu bulunmayan yerlerde, büyüklere ait ceza infaz kurumlarında ayrılacak özel bir bölüme yerleştirilirler.

Bu kurumlar, dış koruması jandarma tarafından yapılan kapalı kurumlardır. Ziyaretçiler asker nezaretinde cezaevine giriş yapmaktadırlar. Duyarlı kapıdan geçen ziyaretçilerin elle fiziki araması yapılmaktadır. Cezaevinde eşya giriş çıkışlarının kontrolü ve izinsiz eşyaların girişlerinin engellenmesi için bina girişinde duyarlı kapı ve X-Ray cihazı bulunmaktadır. Ziyaretçilerin ve personelin eşyaları X-Ray cihazından geçirilmektedir.

Kuruma gelen çocuğa öncelikle kurumda sahip olduğu haklar ve uyması gereken kurallar hakkında bilgi edinmesi amacıyla hazırlanan “Çocuk Hükümlü ve Tutuklu Rehberi” verilerek okuması (okuma bilmiyorsa bilgilendirmesi yapılmakta) sağlanmaktadır. Daha sonra kuruma kabulü ve yerleşeceği yer belirleninceye kadar kabul bölümüne alınmaktadır. Kurum doktoru tarafından ilk muayenesi de yapıldıktan sonra koğuşuna yerleştirilmesi yapılır. Kurum içinde kullanılmak üzere hazırlanan kimlik kartı verilir.

Çocuğun, Kuruma giriş, tutulduğu yada nakledildiği yer hakkında yakınlarına kurum yönetimi tarafından haber verilir. Kurumda her türlü sağlık problemi için kurum doktoru/dış doktoru ve kişisel, duygusal, sosyal problemlerine çözüm bulmak yada sıkıntılarını paylaşmak amacıyla psiko-sosyal yardım servisi ile görüşebilmektedirler. Kurumda bulunan kütüphane, derslik, atölye, açık ve kapalı spor alanı gibi ortak alanlardan

yaralanabilmektedirler. Ayda üç kez kapalı ve ayda bir kez de açık görüş yapabilmektedir. Ücretini karşılamak suretiyle, kurum dışındakilerle telefon konuşması yapabilmektedirler. Mahkeme kararı ile yasaklanmamış, kurum güvenliğini tehlikeye düşürmeyen, yayın seçici kurul tarafından psikolojik ve sosyal gelişimi için uygun görülen her tür kitap, dergi ve gazeteyi okuyabilmekte, zararlı yayınlar hariç olmak üzere radyo ve televizyon yayınlarını izleyebilmektedirler.

Araştırma için uygulamanın yapıldığı tarihte kurumun çocuklar için ayrılan bölümünde bir yemekhane, dört dersane, bir kütüphane, bir sağlık birimi ve basketbol- voleybol-futbol oynanacak saha olarak kullanılan bahçe ve açık görüşlerin yapılabileceği görüş salonu bulunmaktadır. Kurumda Halk Eğitim Merkezi işbirliği ile açılan kurslar için birer branş öğretmeni, kurum kadrosunda; bir öğretmen, iki psikolog ve iki sosyal hizmetler uzmanı bulunmaktadır. Kurumda bulunan çocukların sayısının sürekli değiştiği gözlemlenmiştir.

Eğitim faaliyetleri kurum içinde yapılmaktadır. Çocuklar dokuz kişilik koğuşlarda kalmakta ve ortak alan kullanmaktadırlar. Kurumda kalmakta olan çocuklardan kurum içinde Halk Eğitim Merkezi işbirliği ile açılan meslek edindirme kurslarına (okuma-yazma, bilgisayar, tiyatro, bakır, çini, konfeksiyon, makine kullanımı, oto elektronik gibi) dahil edilmektedirler.

1.1.5.2.4.1. Çocuk Eğitim Evleri

Yargılama sonucu mahkeme tarafından özgürlüğünü bağlayıcı cezası kesinleşmiş ve şartla tahliyesine altı aydan fazla kalan hükümlü 12- 18 yaş grubu erkek çocuklar, ikamet yerlerine göre Ankara, Elazığ ve İzmir’de

bulunan Çocuk Eğitim Evlerine gönderilmektedir. Kız çocuklar ise sadece İzmir Çocuk Eğitim Evinde kız çocuklar için ayrılmış bir bölümde kalabilmektedir.

Çocuk Eğitim Evleri açık kurum özelliği taşımakta ve eğitim programlarına ağırlık verilmektedir. Açık rejime bağlı bir infaz kurumu olduğu için dikenli tel yada ihata duvarı yoktur. Hiçbir şekilde silahlı yada benzer biçimde dış koruma mevcut değildir. Rutin olarak sabah ve akşam ve gerek duyulduğunda yoklama yapılmaktadır. Bu kurumların üstlendiği iki önemli görevden biri, suç işlemiş çocuğu toplumdan tam olarak soyutlamadan etkisiz hale getirmek, diğeri ise bir gün bu bireylerin yeniden özgür kalacakları göz önünde bulundurularak eğitilmesi çalışmalarına ağırlık verilmesidir.

Kuruma gelen çocuğa öncelikle kurumda sahip olduğu haklar ve uyması gereken kurallar hakkında bilgi edinmesi amacıyla hazırlanan “Çocuk Hükümlü ve Tutuklu Rehberi” verilerek okuması (okuma bilmiyorsa bilgilendirmesi yapılmakta) sağlanmaktadır. Daha sonra kuruma kabulü ve yerleşeceği yer belirleninceye kadar kabul bölümüne alınmaktadır. Kurum doktoru tarafından ilk muayenesi de yapıldıktan sonra koğuşuna yerleştirilmesi yapılır. Kurum için de kullanılmak üzere hazırlanan kimlik kartı verilir.

Kuruma gelen çocuklar kişilik ve yaş, gelişim özellikleri gözetilerek çeşitli sosyal, kültürel ve eğitsel programlara dahil edilmektedirler. Bu kurumda bulunan çocuklardan Milli Eğitim Bakanlığının istediği yaş ve diğer şartları uygun olanlar, diğer akranları gibi örgün eğitime kurum dışında devam edebilmektedirler. Örgün eğitime devam edemeyen çocuklar ise

şartlarının uygun olması koşulu ile istek ve yeteneklerine göre Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çıraklık eğitim merkezlerinde mesleki eğitime devam edebilmektedirler. Bu eğitimler de çocuklar, haftada bir gün mesleki eğitim merkezlerinde teorik eğitim, diğer günlerde belirli bir işyerinde pratik eğitim almaktadırlar. Aldıkları eğitim sonucunda sınavlarda başarı gösteren çocuklar kalfalık diploması almaktadırlar. Kurumda kalmakta olan çocuklardan örgün eğitime ve mesleki eğitime yönlendirilemeyenler, kurum içinde Halk Eğitim Merkezi işbirliği ile açılan meslek edindirme kurslarına (bilgisayar, konfeksiyon, overlok, fayans, makine kullanımı, oto elektronik gibi) dahil edilmektedirler.

Mesleki eğitimleri çerçevesinde işe yerleştirilen çocuklar; aylık ücretlerinin bir kısmını şahsi giderleri için kullanmakta, kalan kısmı ise tahliyelerinde kendilerine verilmek üzere, emanet para hesabına kaydedilerek, bankaya yatırılmaktadır. Çocuklar el sanatlarına yönelik faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ürünleri belli dönemlerde açılan sergilerle satabilmektedirler. Burada elde ettikleri kazanç kendilerine ait olmaktadır. Çocuklar emanet para hesabında biriken paralarının bir kısmını harcayabilmektedirler. Bu oran her yıl Adalet Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Geri kalanı ise tahliye sonrası kendilerine verilmektedir.

Kurumda kalan çocuklar her Pazar günü ve tüm dini ve milli bayramlarda 10:00-16:00 arasında açık görüş yapabilmektedirler. Aldıkları cezanın $\frac{1}{4}$ 'ünü tamamladıklarında yılda üç kez ailelerinin yanına, her defasında 7 günü geçmemek üzere izne gidebilmektedirler. Ailelerin talebi halinde ayda bir defa hafta içi bir gün de izne tabi olarak görüşme yapılabilmektedir.

Kurumda kalan çocuklar kurum dışında sinema ve tiyatro gösterilerine, doğal ve kültürel ziyaretlere, pikniklere, kurum için de ve dışında programlanan tüm sportif faaliyetlere, kurum içinde önemli gün ve haftalarda düzenlenen moral-eğlence programlarına katılmaktadırlar.

Çocuk Eğitim Evlerinde bulunan psiko-sosyal hizmet servisi; kurumda bulunan psikolog ve sosyal hizmet uzmanları çocukların kendi sorunlarını çözümlmelerine, aile ilişkilerini sürdürmelerine yardımcı olmakta; kurum içindeki hakları ve uyulması gereken kurallarla ilgili olarak onları bilgilendirmektedirler. Tahliyesi yaklaşan çocuklarla “Tahliye Hazırlık Görüşmeleri” yapılarak, dışarıya çıktığında karşılaşacağı toplumsal, ailevi ve bireysel sorunların neler olabileceği anlatılmakta, aile ile gerekli görüşmeler yapılarak tahliye sonrası çocuğa karşı nasıl davranılması gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Herhangi bir eğitim faaliyetine devam eden çocuk 21 yaşına kadar kendi isteği ile kurumda kalabilmektedir.

1.2. Ahlak Gelişimi

Ahlak kavramı, toplum değerleri ve yargılarıyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle ahlak ve ahlakla ilgili kavramlar toplumdan topluma değişiklik gösterirken, aynı toplumda zamana göre de değişiklikler göstermektedir. Bununla birlikte ahlak ve ilgili kavramların ve görüşlerin evrensel bir alan ve anlamı da mevcuttur. Çünkü ahlaki değerler insan kültürünün zaman içerisinde biriktirdikleridir.

1.2.1. Ahlak

Püsküllüoğlu, Türkçe Sözlüğü'nde ahlak için şu tanımlarda bulunmaktadır: Ahlak: 1.İnsanın doğuştan getirdiği yada sonradan kazandığı bir takım tutum ve davranışların tümü. 2.Kişide huy olarak bilinen nitelik; iyi

ve güzel olan nitelikler. 3.Toplum içinde bireylerin uymak zorunda bulundukları davranış biçim ve kuralları. 4.Ahlakbilim, etik (2007:11).

Eğitim sözlüğünde ahlak şu biçimlerde tanımlanmıştır: 1.Toplu halde yaşayan insanların, uymak zorunda bulundukları eylem ve davranış kuralları. 2.İnsanların, toplum içindeki davranışlarını ve birbirleriyle ilişkilerini düzenlemek amacıyla başvurulmuş kurallar sistemi. 3.Başka insanların davranışlarını, olumlu yada olumsuz biçimde yargılamakta kullanılan ölçütler biçimidir (Alaylıoğlu ve Oğuzkan,1981:4).

Bir başka ahlak tanımı ise; “insanların toplum içindeki davranışlarını ve birbiriyle ilişkilerini düzenlemek amacıyla başvurulmuş kurallar dizgesi, başka insanların davranışlarını olumlu yada olumsuz biçimde yargılamakta kullanılan ölçütler bütünüdür” (Anabritannica,2000:213).

1.2.2. Ahlaki Yargı

Ahlaki bir ikilem durumunda bireyin başkalarının haklarını kendi haklarına karşı tartması ve bir yönde karar vermesidir (Çileli,1986:45).

1.2.3. Ahlaki Düşünce

Ahlaki düşünce; ahlaki yargıya ulaşmak için gerçekleştirilen zihinsel süreçtir (Büyük lügat,31).

1.2.4. Ahlak Gelişimi

Ahlaki gelişim, toplumsal gelişimin önemli bir boyutudur (Koyuncu,1983:40).

Oğuzkan ahlak gelişimini şu şekilde tanımlamaktadır; “bireye, doğru ve yanlışla ilgili ölçüler arasında ayırım yapma gücü kazandıran ve onu

toplumsal davranış bakımından giderek daha yetenekli duruma getiren olgunlaşma sürecidir” (1981:17).

1.2.4. Ahlaki Gelişim Kuramı

İnsanların günlük yaşamında davranış ve dil alışkanlıklarıyla belli değer oluşumuna dayanan ahlak kavramının farklı tanımları olduğu gibi, bu alanda ahlak gelişimi ile ilgili de farklı kuramlar mevcuttur (Trautner,1991:412).

Psikanalitik kuramcılar, sosyal öğrenme kuramcıları ve bilişsel-gelişimsel kuramcılar ahlak gelişiminin farklı yönleri üzerinde durmuşlardır (Bee ve Boyd,2004:338).

Psikanalitik Kuram: Ahlak gelişimine psikolojik açıdan yaklaşan ilk kuramdır. Kurucusu Psikanalitik yaklaşımın kurucusu olan Sigmund Freud’dur (Köylü,2000:17). Freud’a göre çocuk, fallik dönemde aynı cinsiyetteki ebeveyn ile birlikte tanımlanan ahlaki kuralları öğrenmektedir (Akt.Bee ve Boyd,2004:339). Freud bu gelişimi ebeveyn ve bireyin id, ego ve süper ego alt sistemleri içerisinde incelemiştir. Bireyin; İd, ego ve süper ego sistemlerinin karşılıklı etkileşimi, davranışlarını ortaya çıkarır. (Kaya,1997:186). Freud insan eğilimleri ve sevgi güdülerinin toplandığı yere id (alt benlik) adını verir. İd in karşıtı süper ego (üst benlik) insanın en asil düşüncelerini, yaşadığı ve ilişkide bulunduğu kültürel ortamdan kazandığı iyi özellikleri içerir. Birey günlük yaşamı içerisinde bu iki uç arasında sürekli olarak çekişme yaşayacağından bir dengeleyiciye ihtiyaç duyar. Bu dengeleyiciye de “ego” adı verilir. Ego id’in kısıtlayıcısıdır. Freud, bireyin zihinsel sağlığı ve davranışının düzenleyiciliğini ego’nun iyi işlemesine bağlar (Zel,2001:33-34).

Erikson da çocukların ahlak gelişimine Freud'un incelemelerinde olduğu gibi psikolojik açıdan yaklaşmıştır. Çocukların ahlak kurallarını ailelerinden öğrendiklerini savunmuştur (Akt.Bee ve Boyd,2004:338).

Sosyal Öğrenme Kuramcıları: Sosyal Öğrenme kuramcıları ise, ahlak gelişimine davranış açısından yaklaşmışlardır (Bee ve Boyd,2004:340). Ahlak davranışını, bireyin ceza, ödül, pekiştirme, model ve taklitle öğrenilen davranışları içinde değerlendirirler ve ahlak davranışının kazanılmasında bu süreçler üzerinde dururlar (Şengün,2003:28-29). Öğrenme kuramcıları, taklidin sadece onaylanan davranışların değil onaylanmayan davranışların edinilmesinde de etkili olduğunu savunmaktadırlar (Graham,1972:110).

Bilişsel Gelişim Kuramcıları: Bilişsel gelişim kuramcıları ise ahlak gelişimini, zihinsel gelişim paralelinde incelemiştir. Kuram; kural, yasa ve kişiler arası sorumlulukların, bilişsel gelişim ve toplumsal deneyimlerin etkisiyle daha güçlü biçimde kavranacağını kabul etmektedir (Güngör,2003:79).

Ahlak gelişimine, bilişsel gelişim paralelinde yaklaşan ilk kuramcı Dewey olmuştur. Dewey ahlak gelişimini evrelerden geçmek olarak görmektedir. Dewey'e göre ahlak gelişimi, kavrama yeteneği ile gerçekleşmektedir. Bu gelişim sürecinin; ahlak ve geleneksel düzey - geleneksel düzey - özerk düzey şeklinde, üç dönemden oluştuğunu belirtmiştir. Ancak Dewey' in belirttiği bu evreler kuramsal düzeyde kalmıştır. (Akt.Çırak,2006:24).

Ahlaki gelişimi zihinsel gelişim paralelinde en kapsamlı ve sistemli şekilde açıklamaya çalışan Piaget olmuştur (Şengün,2003:30-31). Piaget ahlak gelişimini zihinsel gelişime paralel olarak birbirlerinden farklı nitelikler

taşıyan ve hiyerarşik bir sıra izleyen dönemler içinde incelemiştir (Erden ve Akman,2004:113). Ahlak gelişimini açıklamak için ahlaki yargıların zihinsel bir temeli olduğunu varsayan bir evre kuramı geliştirmiş ve çocuğun, edineceği bir değeri, düzenli ve sistematik bir şekilde kazandığını belirtmiştir (Windmiller,1995:231). Piaget araştırmaları sonucunda; 4-8 yaş arasında yetişkinlere tek yanlı saygı ve doğasal ahlaki gerçekliliğin yer aldığı bağımlı ahlak ve 8-11 yaşlarda başlayan zihinsel yapının gelişimine ve akranlarla eşit koşullarda yaşanan etkileşime bağlı olarak gelişen bağımsızlık kavramı ile ortaya çıkan bağımsız ahlak olarak iki tür ahlak gelişimini ortaya koymuştur (Çileli,1986:47).

Kohlberg’ de, Piaget gibi ahlak gelişimini zihinsel gelişim paralelinde ele almıştır. Kohlberg, başlı başına bir ahlak gelişimi kuramı geliştirmiştir. Kohlberg’in geliştirdiği Zihinsel Ahlaki Yargı Gelişimi Kuramı, temelini Piaget’ in Zihinsel Gelişim Kuramından almaktadır (Şengün,2003:36). Kohlberg, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini içine alan her biri iki evreden oluşan, üç ahlaki yargı gelişim düzeyi belirlemiştir (1973:134). Kohlberg’ e göre ahlak gelişimi derece derece ilerlemektedir. Bireyin ahlaki akıl yürütmesi hiçbir zaman bütünüyle bir dönemi kapsamaz. Her dönem bir öncekinden daha iyi bir bilişsel örgütlenmeyi temsil eder, yeni ayrımlar yapar; eklentileri değerlendirir ve onları daha kapsamlı bir biçimde örgütler (Gander ve Gardiner,2001:472).

I Düzey: Gelenek Öncesi Düzey

Bu düzeyde birey toplumun beklentisi doğrultusunda davranmaktadır. Diğer bir deyişle birey ortak davranış kurallarına uymaktadır. Bu düzey çoğunlukla ergenlik öncesi dönemi kapsamaktadır, ancak bu düzeyde bazı ergenler ve suçlular da bulunmaktadır. (Onur,1976:156).

1. Evre: Ceza ve Boyun Eğme

Bu evrede çocuk karşılaştığı davranış veya sorunlar karşısında fiziki cezalarla çözüm yolları bulmaya çalışmaktadır (Çileli,1981:58). Çünkü ilkel özellikler taşıyan bu evrede çocuk için, kural ve değerlerin karşılığı olmadığından birey, davranışın sonucunu doğruluk yada yanlışlığına bakarak değerlendirmektedir (Eggen-Kauchok,2001:107).

Bu evrede davranışın nedeniyle ilgilenmeyen birey cezadan korkmaktadır ve ahlaki kurallara gerçek anlamda saygısı oluşmamıştır (Temel,1991:63-64). Davranış karşısında cezalandırılması davranışın kötü, cezalandırılmaması ise davranışın iyi olduğunu göstermektedir (Çırak,2006:32).

2. Evre: Bireyselleme ve Çıkarıcı Eğilim

Geleneksel öncesi düzeyin ikinci evresi olan bu evre çoğunlukla ergenlik öncesi döneme rastlamaktadır. Bu dönemde bireyin, yetişkinlerin hatasız olmadıklarını fark etmesi topluma olan bakış açısını değiştirmektedir (Temel,1991:65).

Bunun sonucu olarak korku birey için doğruluk, eşit paylaşım ve karşılıklılık duygularıyla yer değiştirmektedir. Her şey karşılıklıdır, birey, ne kadar verirsem o kadar almalıyım diye düşünmeye başlamaktadır (Şemin,1979:10). Birey için artık kurallara ihtiyacı karşıladığı sürece uyulmalıdır. Çünkü kendi ihtiyaçları ve bunların karşılanmasını ön plana çıkarmaktadır. burada ihtiyaçlarını karşılayan davranışın doğru, karşılamayan davranışın ise yanlış olduğu düşünölmeye başlanmıştır (Arı,2003:76).

II Düzey: Geleneksel Düzey

Bu düzeyde birey için toplumun beklentisi doğrultusunda davranmak kendi inançları kadar değerlidir. Bu düzey çoğunlukla ergenlerin ve yetişkinlerin bulunduğu düzeydir (Onur,1976:156).

Geleneksel düzeyin en dikkat çeken özelliği bireyin, bireysellikten çıkarak gruba değer verme, gruba ait olma ve kişiler arası iyi ilişkiler kurma eğilimi sergilemesidir (Temel,1991:66). Bilişsel açıdan geleneksel düzeyin en belirgin özelliği ise empati kurma becerisinin birey tarafından geliştirebilmesidir (Turiel,1972:154).

3. Evre: İyi Çocuk Yönelimi

Bu evrede birey sergilediği davranışla toplumun onayını almaya çalışma gayreti göstermektedir (Temel,1991:67). İyi olmayı gerektiren bu davranışlar ise; insanlarla ve onların duygularıyla ilgilenmek, saygılı, sadık, güvenilir olmak, beklentiler ve kurallar doğrultusunda davranmaktır (Çırak,2006:34).

Bu evrede ilk kez davranışların niyetlere göre değerlendirildiği görülmektedir (Onur,1976:61). Niyet, davranışların sonucunun iyi yada kötü olmasından daha önemli olabilir, bu durumda niyetin ödüllendirilmesi gerekmektedir (Temel,1991:67).

4. Evre: Toplumsal Sistem ve Vicdan

Bu evre, çoğunlukla yetişkinlerin bulunduğu ve ahlaki yargının en yüksek olduğu evredir. Birey için bu evre de kişisel ilişkiler, gruba bağlılık ve iyi niyet yeterli olmamakta, bunların yerini yasaların üstünde hiçbir güç yoktur ilkesi almaktadır (Temel,1991:70-71). Bireye göre, hiçbir insan yada grup yasaların üstünde olamaz, çünkü; insan haklarının ve sosyal düzenin

vazgeçilemez garantisi yasalar olarak görülmektedir (Temel ve Aksoy,2001:74-75).

Bu nedenle herkes toplumun yasalarına ve kurallarına uymalıdır. Sosyal düzeni tehlikeye atan davranışlar hoş görülemez (Gander ve Gardiner,2001:286).

III Düzey Gelenek Ötesi Düzey

Bu düzeyde birey, ahlak kurallarını, değerleri ve hukuki anlaşmaların geçerliliğini evrensel boyutta ele alarak değerlendirir (White,1999:286).

5. Evre: Toplumsal Anlaşma ve yasaya Uygunluk Eğilimi

Bu evrede en iyi olan, en fazla kişi için iyi olandır (Gander ve Gardiner,2001:288). Yasa koyucu yasaları uyulması için değil, bireyin haklarını korumak ve toplumsal refahı artırmak için yürürlüğe koymalıdır (Koyuncu,1983:45).

Bu nedenle de kanunların insanların yararı doğrultusunda değiştirilebileceğini ortaya çıkarmaktadır (Temel ve Aksoy,2001:75). Ancak bu evrede yasalarda yapılacak değişiklikler bireyin kendisi yada idealleri uğruna yapılamaz, temel olan toplumun menfaatleridir (Temel,1991:76).

Ahlaki gelişimin beşinci evresi olan toplumsal anlaşma ve yasaya uygunluk eğilimi evresine, yetişkinlerin % 25'i den daha az bir oranın gelebilmesi, bu evreye ulaşmanın kolay olmadığını göstermektedir (Senemoğlu,2002:66-67).

6. Evre: Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi

Bu evre Kohlberg' in ahlak gelişim kuramının en son evresidir. Bu evrede birey evrensel ahlak ilkelerini, kişiler arası her tür ilişkiden daha üstün olarak kabul etmektedir (Eggen-Kauchok,2001:111). En yüksek evre olan bu evrede doğru ve yanlış yasa ve kurallarla değil bireyin ahlak ilkeleri ile değerlendirilir (Özkaynak,1982:9). Bireyin ahlaki yargılarının temelinde adalet, eşitlik, insana saygı ve insanın değerli olduğu ilkeleri yer almaktadır (Kohlberg,1971:178-180) Bu ilkeler somut ilkeler olmayıp soyut özellikli ilkelerdir (Temel,1991:77).

Ahlaki gelişim sürecindeki en üst evre olan bu altıncı evrede birey evrensel ahlaki değer ve özgürlüğe ulaşmıştır. Ancak bu özgürlük insanın kendi istediğini yapması anlamında olan bir özgürlük değildir. Ahlaki özgürlük insanın ihtiyaç ve dürtülerinden etkilenen, gerçek bir duyarlılıkla kendi kurallarını belirlemesi ve bu kurallara uyması demektir (Pieper,1985:23).

Evrensel ahlak ilkeleri ile yasalar arasında çoğunlukla çelişki olmadığı görülür. Ancak, yasa ve ahlak ilkeleri arasında bir çelişki olduğunda, bireyin ahlak ilkelerine uyması beklenir (Cüceloğlu,2002:354). Çünkü ahlak yasallıkla sınırlı değildir, adaletsiz yasalar değiştirilebilir (Özsöz,1990:23).

Kohlberg' e göre ahlak gelişimi, yukarda verilen evreler şeklinde olmaktadır. Bu evrelerden her biri, kendinden önceki düzeye dayanır ve kendinden sonraki evre için temel oluşturur, ancak her birey evrensel ahlak ilkesi olan altıncı evreye kadar ulaşamayabilir (Kağıtçıbaşı,1998:29).

1.2.5. Ahlaki Gelişimi Etkileyen Etkenler

Düşünceler insanoğlunun davranışlarının tamamını yönlendirmektedirler. Ahlaki düşüncelerde ahlaki davranışlarımızı belirlemektedir. Yargılarla hareket eden insanoğlunda da sağlam bir düşünce varsa davranışları başarılı ve iyi olur. Yeteri kadar düşünülmemiş ya da düşünce kaynağı yanlış ise davranışlar başarısız ve kötü olacaktır (Ergün,1993:162).

1.2.5.1. Bireysel Etkenler

Aynı çevre de yetişen bireylerin davranışlarının, başarılarının, ilgilerinin ve yeteneklerinin farklı olması çevre dışında kalıtımın birey üzerindeki etkisini göstermektedir (Baymur,1994:210).

Araştırmalar, insanın fiziksel özellik ve yetenekleri üzerinde çevre etkisinin daha etkili, zeka üzerinde ise kalıtımın daha etkili olduğu yönündedir (Baymur,1994:224).

Bütün toplumlarda farklı olan ahlak kuralları ve bütün bireylerde farklılık gösteren davranışlar insanın davranışlarını sonradan edindiğini göstermektedir. Çünkü ahlaki yargı doğuştan getiriliyor olsa idi bireyler ve toplumlar üzerine etki edilemez ve yön verilemezdi (Şengün,2003:47).

1.2.5.2. Çevresel Etkenler

Çevre kavramı; insan kişiliğini ve davranışlarını etkileyen kalıtsal olmayan bütün etkileri içerir. İnsanın psikolojik özellikleri ve davranışları üzerinde çevrenin büyük etkisi vardır (Kaya,1997:17). Kohlberg ve arkadaşları, çocuğun ahlaki yargı gelişiminin ve sosyal çevresiyle olan ilişkilerinin, bağlantılı olduğunu belirtmişlerdir (Akt.Özsöz,1990:38).

1.2.5.2.1 Aile

Aile, kişiliğin şekillenmesindeki en önemli etkiye sahip çevresel etkendir. Bireyin davranışlarının kazanılmasında önemli etken olan, ödül ve cezanın kullanıldığı ilk yer aile olmaktadır (Kaya,1997:31). Aile, üyelerinin kültürünü çocuğa aktaran birimdir. Çocuk, model olan anne-baba ağabey-ablalarına ve akrabalarına hayranlık duyar ve onları taklit eder. Aile bireyleri ödül, ceza ve pekiştirme yoluyla iyi yada kötü davranışları çocuğa vermektedir (Temel,1991:79).

Anne-babalar, çocuklarına kültürel değerleri ve kuralları öğretme isteğiyle, çocuklarının sosyalleşmesi için uğraş vermektedirler. Ancak ebeveynlerin çocuklarını sosyalleştirme sürecinde kullandıkları yöntemler farklılık göstermektedir (Yılmaz,1999:100). Çocuğun ahlaki yönelimini, etkileyen etkenlerden birisi de çocuğa uygulanan disiplin türü olmaktadır (Özkaynak,1982:11).

Çocuğun, ahlak gelişimini ailenin sosyo-ekonomik düzeyi de önemli derece de etkilemektedir. Ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların çalma, yalan söyleme, okuldan kaçmak gibi davranışlarda, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden gelen çocuklara oranla daha düşük olduğu görülmektedir (Temel ve Aksoy,2001:81)

Çocuğun ahlaki gelişim sürecinde baba özellikle erkek çocuk için model olacağı için önemli olmaktadır (Temel ve Aksoy,2001:81). Ancak baba yokluğu, anne-babanın boşanmış olması yada babanın ölmüş olması durumuna göre çocuk üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır (Temel,1991:81). Çocuğun, ilk yıllarından başlayan ve uzun süreyi kapsayan anne yokluğu çocuğun bütün gelişimsel dönemlerini olduğu gibi ahlaki gelişim dönemini de etkilemektedir (Temel ve Aksoy,2001:81). Yapılan çalışmalarda, anne yokluğunun,

psikolojik rahatsızlıklar ve davranış bozukluklarına yol açtığını göstermektedir (Temel,1991:81).

Adler (1996), Toplumdaki alkolikler, intihar edenler, cinsel sapıklar ve suça eğilimli kişiler arasında ebeveyn tutumları sonucunda şımarık yetiştirilmiş çocukların oranının oldukça yüksek olduğunu belirtmiştir.

1.2.5.2.2 Okul Eğitimi

İnsan, ahlaksal bir yapıyı doğar doğmaz değil eğitim süreci sonucunda kazanmaktadır. Bu nedenle de ahlaksal yaşam ile eğitim arasında karşılıklı ve yakın bir ilişki söz konusudur. Eğitim amaç olarak; değerli olduğu kabul edilen birtakım değerleri bireye kazandırarak onu olgunlaştırmayı hedeflemektedir (Yayla,2005:3).

Kant, eğitimi iki başlık altında toplamaktadır; fiziki eğitim (beslenme ve bakım eğitimi) ve ahlak (patik yada ruhi) eğitimi (Kant,1992:30). Dewey “eğitimin ahlakçı olması gerekmez ama her eğitimde belli ahlak değerleri kazandırma niteliği vardır” demektedir (Akt.Yörükoğlu,1992:120). Dewey, eğitimi bir süreç olarak görmektedir. Bunu da en iyi biçimde, iyi örgütlenmiş bir okul yapabilir. Bu nedenle okullar, yaşamın küçük birer örneği olmalıdır (Akt.Binbaşı,1988:37). Eğitimin başarısı, eğitilenin yeteneği ve eğiticinin ustalığı ile orantılıdır (Yörükoğlu,1992:119).

Okulların, eğitim sistemi içinde okuma-yazma öğretmek, toplumun sürekliliğini sağlamak üzere gerekli becerileri öğretmek olmanın yanı sıra bireylerin toplumsallaşmasını sağlamak ve toplumsal reformları sağlayabilecek bireyleri yetiştirmektir (Koyuncu,1983:63). Okula başlamadan önceki süreçte çocuğun model aldığı aile bireylerinin yerini öğretmeni almaya

başlamaktadır (Şengün,2003:59). Çocuklar, ahlaki düşünce ve yargıları edinmede, okul, öğretmenler, öğrenciler ve diğer görevlilerle etkileşimi sonucunda yeni ve farklı kazanımlarda bulunacaklardır (Fidan ve Erden,1991:72). Ayrıca öğretmen ve öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin benzerliği bu edinimler üzerinde etkilidir (Temel,1991:79).

1.2.5.2.3 Akran ve Arkadaş Çevresi

Sosyal öğrenme kuramı; ebeveynlerin çocuklukta, öğretmenlerin ise okul çağında daha etkili olduğunu belirterek ergenliğe gelindiğinde bu iki modelin önemlerinin azalarak daha çok akranlarının model alındığını savunmaktadırlar (Muuss,1975:119).

Çocuk okul çağına geldiğinde zamanının büyük bir bölümünü dışarıda geçirmeye başlar. Kendi yaşlılarıyla, yetişkinlerden daha çok ilişki kurmaya başlayan çocuk için grup hissi gelişmeye başlar. Bu durumla birlikte yetişkin kurallarına karşın bağımsızlık artacaktır (Temel,1991:82).

Maitland ve Goldman (1974), akran grubu ile ahlak yargılarına ilişkin tartışmaya katılan ve katılmayan ergenlerin yargılarında bir değişimin olup olmadığını incelediği araştırmasında, son test puanlarının ilk test puanlarından yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (Akt.Özsöz,1990;399).

2. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1. Çocuk Suçluluğu İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Yavuzer (1981) Psiko Sosyal Açıdan çocuk Suçluluğu adlı araştırmasında incelemiş olduğu Ankara, İzmir ve Elazığ illerinde çocuk eğitim evlerinde bulunan 214 çocuğa ve bu illerde aynı sosyo-ekonomik koşullardan gelen 150 kişilik kontrol grubuna Alexander Pratik Yetenek, Cornell İndex ve Eysenck Kişilik envanterinin yanı sıra yakın çevre özelliklerini kapsayan sorgu cetveli uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgulara göre suç işlemiş ergenlerin kişilik yapılarında, uyum kusuru, sinirlilik ve endişe hali, hipokondri ve asten ile psikopatik araz belirtilerinin etkin olduğu saptanmıştır. Zeka düzeylerinde yapılan inceleme sonunda suç işlemiş denek grubunun % 50.5'nin sınır düzeyde pratik yetenek düzeyine sahip oldukları, % 44.4'nün ise bu düzeyin altında oldukları bulunmuştur.

Şakra (1987) Ankara Kalaba Çocuk İslahevinde kalmakta olan 109 ergen üzerinde yaptığı araştırmada çocukların suça yönelmesinde uyum davranışlarının ve yaşlarının etkisi incelenmiştir. Bu araştırmada çocukların uyumsuzluklarına ilişkin bilgiler Hacettepe Kişilik Envanteri kullanılarak, çocuklar ile ilgili genel bilgiler ise kurum yetkilileri ile yapılan görüşmeler ve kurumdaki kayıtların incelenmesi yolu ile sağlanmıştır. Araştırma bulgularında suça yönelmede çocukların uyum durumlarının etkin bir rol oynadığı ancak adam öldürme suçuna yönelen çocukların uyum durumları ile diğer suçlara yönelen çocukların uyum durumlarının farklılık göstermediği saptanmıştır. Araştırmanın diğer bulgularında ise suça yönelme yaşlarıyla işlenen suç türleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, suça yönelme oranının 14 yaşında arttığı bulunmuştur.

Uluğtekin'in (1991) yaptığı "Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma" araştırmasında Ankara ve İzmir'deki ıslahevlerinde bulunan 13-21 yaşlarındaki toplam 215 ergen ve kontrol grubunu oluşturmak amacıyla Ankara ve İzmir'den benzer yaş ve sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyine sahip 222 suçlu olmayan erkek ergen ele almıştır. Araştırmada hükümlü gençler "Soru Kağıdı", "Ergen Gözüyle Ana-Baba Davranış Ölçekleri", "Benlik Tasarımı Envanteri", "İslah Sürecinin Özelliklerine İlişkin Sorular" ve infaz dosyalarından elde edilen bilgileri işlemek amacıyla geliştirilen bir form uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise "Soru Kağıdı", "Ergen Gözüyle Ana-Baba Davranış Ölçekleri" ve "Benlik Tasarımı Envanteri" uygulanmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarından bazılarına göre, hükümlü çocuklar arasında parçalanmış aile, evden kaçma, ailede suçlu bireylerin varlığı, okulda başarısız olma, okuldan kaçma gibi yetersiz toplumsallaşma davranışları suçsuz gruptaki ergenlerden daha çok görülmüştür. Ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen hükümlü gençlerin grupla karşılaştırılması sonucunda, hükümlü ergenlerin ana-babaları tarafından kendilerine daha kısıtlayıcı ve reddedici davranıldığı kanısını taşıdıkları, ortaya çıkmıştır. Araştırmanın diğer önemli bulgularında ise hükümlü ergenlerin suç işlemeyenlere göre daha düşük benlik tasarımı düzeyine sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca ıslahevine gelmeden önce dört ayrı cezaevinde kalmış olanlara göre bir cezaevinde kaldıktan sonra kuruma gelen ergenler ile kurumda daha kısa süredir bulunanların eğitim grubuyla ilişkiler yönünden yeniden toplumsallaşmaya yatkınlıklarının daha fazla olduğu saptanmıştır.

Mangır (1992) suça yönelmiş olan çocukların işledikleri suç türleri ve uyum durumları üzerine çeşitli değişkenlerin etkisini incelediği araştırmasında, örnekleme oluşturan Ankara Kalaba Çocuk İslahevinde 1991 yılı döneminde bulunan 14-19 yaş grubundaki hırsızlık, adam öldürme ve cinsel suçlara yönelmiş 44 ergene Kişisel Bilgi Formu ve Hacettepe Kişilik

Envanteri uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; çocukların uyum düzeyleri ve işledikleri suç türleri üzerinde, doğum yeri, oturdukları yerleşim birimleri, kardeş sayısı, doğum sırası, öğrenim düzeyleri, anne-babanın eğitim durumları, annelerinin meslekleri, ailelerin ekonomik durumu gibi değişkenlerin etkili olmadığı, ancak babalarının meslekleri ile yönelttikleri suç türü arasındaki ilişkinin önemli olduğu bulunmuştur.

Erkan (1995) İstanbul 1. ve 2. çocuk mahkemelerinde 200 çocuk ile görüşerek sosyal çevrelerinin sosyolojik çözümlemesini yaptığı araştırmasında açık uçlu ve çoktan seçmeli olarak 64 sorudan oluşan soru kağıdı kullanılmıştır. Bu araştırmanın sonucu olarak çocuk suçluluğunda erkeklerin ağırlıklı olduğu, en yüksek oranı 15 yaş grubunun oluşturduğu, işlenen suçların mala karşı suçlar olduğu, öğrenim düzeylerinin düşük olduğu, ailelerinin iç göç yaşadıkları, aile yapılarının çekirdek aile olduğu, ailelerinde çocuk sayısının fazla olduğu, aile ortamından uzak kaldıkları, gecekondu bölgesinden geldikleri, TV de şiddet içeren program izledikleri, ayrıca reklamlarda gördükleri şeyleri almak istedikleri bulguları elde edilmiştir.

Chamberlain (1996) yaptığı çalışmada 10-17 yaş arasında suç işlemiş ve polis merkezine getirilmiş 140 çocuğun ailesi ile görüşmüştür. Araştırma, çocukların suç işlemesinde; ailenin yapısı, ebeveyn tutumu, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesi, akran grupları gibi faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymuştur. Suç işleme riskinin 14 yaşında en üst seviyeye ulaştığı, bu riski anne veya babadan ayrı yaşanmanın olumsuz yönde etkilediği, ancak 14-17 yaş grubunda anne veya baba ayrılığı ile ilgili ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Anne veya babası ayrı yaşayan çocukların yaşadıkları problemin çözümü için ise önerilen üvey anne veya üvey babadır.

Çiftçi (1997) ıslahevlerinde kalan ergenlerle ıslahevinde kalmayan ergenlerin empatik beceri düzeylerini karşılaştırdığı çalışmada Ankara Çocuk İslahevinde kalan 13-18 yaşındaki 197 kişiden oluşmuştur. Araştırmada Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ) A-Formu ve araştırmacı tarafından düzenlenen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; karşılaştırma grubunda bulunan ergenlerin empatik beceri puanlarının ıslahevlerinde kalan ergenlerden daha yüksek olduğu, kardeş sayısı, oturdukları yerleşim birimleri, örgün eğitim aldıkları yılların sayısının anlamlı bir fark yaratmadığı, ıslahevinde bulunan ergenlerin hüküm giydikleri suç türü ve kurumda bulunma sürelerinin de etkisi olmadığı bulunmuştur.

Kunt (2003) çocukları suça iten nedenleri araştırdığı çalışmada Ankara Kalaba Çocuk İslahevinde kalan 84 suç işlemiş erkek çocuğa anket uygulamıştır. Bu araştırmanın sonucunda başta aile olmak üzere, arkadaşların, eğitim ve gelir düzeyinin, kitle iletişim araçlarının, iç göçlerin, çocuk ve gençlerin suç işlemelerinde önemli etkenler olduğu, ayrıca en fazla işlenen suç türünün mala karşı suç olduğu ortaya çıkmıştır.

2.2. Ahlaki Gelişim İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Ahlak gelişimi ile ilgili ilk araştırmaların Kohlberg tarafından, ergenlik dönemini içerdiği, Kohlberg dışında bir çok araştırmacının da ahlak gelişimi çalışmalarını ergenlerle yaptıkları görülmektedir (Eisenberg ve Morris,2004;155).

Kohlberg, Turiel ve Edwards (1978) ile Türkiye’ de yaptıkları çalışma için; Manisa’nın Sancaklı Boz Köyü, İzmir’in işçi sınıfından ve Ankara’dan orta sosyo-ekonomik düzeye mensup 10-25 yaşları arasında toplam 113 denek katılmıştır. Deneklere, Kohlberg’ in ikilem anketi’nin 1, 2, 3, 4, 7 ve 8 numaralı öyküleri, Türkçe formunu uygulamışlardır. Araştırma sonuçları; evrelerin kazanılması Kohlberg’ in kuramı doğrultusunda belirlenen

sıra çerçevesinde gerçekleştiğini, ancak üç sosyal gruba mensup deneklerin gelişim hızında farklılık gösterdiklerini, en belirgin farkın ise köy ve şehir grubu arasında gözlemlendiğini, bunun ise özellikle 16 yaşından sonra ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

Çileli (1981) 14-18 Yaşları Arasındaki Öğrencilerde Ahlaki Yargının Zihinsel Gelişim Psikolojisi Yaklaşımı ile Değerlendirilmesi adlı çalışmasıyla Londra’da orta sosyo-ekonomik düzeye mensup ailelerin çocuklarından 103 öğrenci üzerinde Ahlaki Yargılar Envanteri (DIT) kullanarak ahlaki yargı düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda okul, cinsiyet ve yaş değişkenleri ile ahlaki yargı puanları arasındaki anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu farklılık, Kohlberg’ in anketinin gelişim açısından evre kuramı doğrultusunda duyarlı olduğunu göstermiştir. Yaşla Kohlberg’ in Ahlaki ikilem anketi ilişkisi beklenen doğrultuda, fakat oldukça düşük bulunmuştur. Kohlberg’ in anketi ile paralel sonuçlar vermesi beklenen Görüşleri belirleme Testi’den elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında Kohlberg’ in ölçeğinin yaş değişkenine daha duyarlı olduğu görülmüştür.

Nisan ve Kohlberg (1982) ahlaki yargının genellenebilirliği ve değişebilirliği konusunda 1964-1966-1970-1974 yıllarında Türkiye’de uzunlamasına ve kesitine çalışmalar yapmışlardır. Araştırmaya bir köy ve bir şehirden seçilen 10-28 yaşları arasındaki 170 denek katılmıştır. Araştırmada Kohlberg’ in ahlaki ikilemleri görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırma ahlaki yargıdaki yapısal genellenebilirliği desteklemiş, Türk çocuklarının cevapları genel ahlaki gelişim aşamalarına uymuştur. Köyde yaşayan denekler şehirli deneklerden oldukça farklı geleneksel kültür ortaya koyarken, köylülerle şehirlilerin cevapları arasında, Türklerle Amerikalıların cevapları arasındaki kadar fark tespit edilmiştir.

Temel (1991) Yetiştirme Yurdunda ve ailesi Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri ile Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi adlı çalışmasında 500 genç üzerinde Cinsiyet Rolü Envanteri (BEM) ve Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT) uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, bazı değişkenler (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu) açısından gençlerin cinsiyet rolü kimlikleri ve moral gelişimleri arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı saptanmıştır.

De Mey ve Baartman (1999), yaptıkları çalışmalarında, farklı etnik yapılarda gençlerin ahlaki gelişim yargısını incelemişlerdir. Araştırmaya 14-19 yaşları arasında Hollandalı, Suriyeli, Moğol, Türk ve Portekiz, Çin, Endonezya, Hindistan, Pakistan ve Şili ülke kökenli kadın ve erkek olmak üzere, toplam 208 genç katılmıştır. Araştırmada Sosyal-Ahlaki Düşünce Objektif Ölçümü (SROM), Ahlakı Yargı görüşü (MJİ) ve Sosyo-Ahlaki Düşünce Ölçümü ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre Moğol ve Türk gençlerinin, diğer ülke kökenlilere göre daha düşük ahlaki yargı gelişimi gösterdikleri görülmüştür. Cinsiyet gelişimi ile ahlaki gelişim arasında ise anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Al-Ansari (2002), yaptığı çalışmada, Kuveyt Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki akıl yürütmede cinsiyet ve eğitimin etkisini incelemiştir. Araştırmaya Kuveyt Üniversitesinde öğrenim gören 18-26 yaşları arasında 189 öğrenci katılmıştır. Araştırmada Değerlerin belirlenmesi testi (DIT) uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, ahlaki akıl yürütme ile cinsiyet arasında fark bulunamamış, formal eğitimin, ahlaki karar verme puanları üzerinde önemli etkisi olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ağırlıklı olarak ahlaki gelişimin dördüncü evresinde oldukları tespit edilmiştir.

Şengün (2003) araştırmasında ahlaki düşünce ve yargıları etkileyen bazı faktörleri incelemiştir. Araştırmaya resmi liselerin son sınıfına devam eden 500 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Anketi ve Değerlerin belirlenmesi testinde yer alan 6 öyküden 3'ü kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; lise türüne, cinsiyete, başarı durumuna, kavrama gücüne, babanın mesleğine, haksızlığa uğrayıp uğramama durumuna göre öğrencilerin ahlaki düşünce ve yargıları her bir öyküde farklı sonuç vermiştir. Ancak anne-babanın tutumu, anne-babanın öğrenim durumu, annenin mesleği, ailenin ekonomik durumu, hayatının çoğunu geçirdiği yerleşim durumuna göre öğrencilerin ahlaki düşünce ve yargıları arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmüştür.

Barone (2004) Malezya'da yaptığı çalışmasında ortaokul öğrencilerinin normlara uyum ve değer algılarını incelemiştir. Araştırmaya 400 ergen öğrenci katılmıştır. Araştırmada Değer/Davranış Anketi uygulanmıştır. Araştırma sonuçları; sosyal kurallara karşı yüksek düzeyde uyum gösterildiğini ortaya koymuştur. Bazı öğrenci ergenler, okul kurallarını çok katı gördüklerini belirterek, eğitimin, düzelmesi için ahlaki gelişime önem vermesi ile iyileşebileceğini vurgulamışlardır. Ayrıca, araştırma öğretmen ve öğrencilerin ahlaki anlayışta, aktif ve yapıcı olduklarını göstermiştir.

Sniras ve Malinauskas (2005), Litvanya'da yaptıkları araştırmada ortaöğretime devam eden öğrencilerinin ahlaki beceri düzeylerini incelemişlerdir. Araştırmaya eğitim gören 10-12 yaşlarında 258 ve 13-15 yaşlarında 294 olmak üzere toplam 552 öğrenci katılmıştır. Araştırmada Ahlaki beceri envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; 13-15 yaş grubunda olan öğrencilerin, 10-12 yaş grubundaki öğrencilere oranla daha duyarlı tepki verdikleri ve teselli etme konusunda daha gayretli oldukları bulunmuştur.

Çırak (2006) yaptığı araştırmada, üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı yetenekleri, bunları etkileyen etkenler ve üniversite öğrencilerinin, ahlaki yargı yetenekleri ile kendini gerçekleştirme düzeyleri arasında fark olup olmadığını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmaya üniversite birinci ve dördüncü sınıflarına devam eden 638 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, araştırmacı tarafından oluşturulan; kişisel Bilgi formu, Değerlerin Belirlenmesi testi (DIT) ve Kişisel Yönelim Envanteri Kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin, Kişisel yönelim Envanterinin, Zamanı İyi Kullanma ve Desteği İçten Alma Düzeyleri Alt Ölçekleri puanlarına göre Ahlaki Yargı Yeteneği puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu; birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin, Ahlaki Yargı Yeteneği puanları arasında ise, anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur.

2.3. Suç İşlemiş Ergenlerin Ahlaki Gelişimi İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Eshel ve arkadaşları (1968) yaptıkları çalışmaya, 12-16 yaşları arasındaki 68 suçlu erkek denek ile 819 kız ve erkeklerden oluşan kontrol grubu katılmıştır. Kontrol grubu için 98 denek alt sosyo ekonomik sınıftan seçilmiştir. Araştırmada, kelime testi ve Piaget' in ahlak yargısını ölçen öyküleri kullanılmıştır. Değerlendirme sonucunda toplam örneklemin, alt sınıftan gelen deneklere oranla daha başarılı oldukları bulunmuştur. Normal alt sınıf deneklerin, suçlu alt sınıf deneklere oranla daha çok olgun cevap verme eğiliminde oldukları dikkati çekmiştir. Ancak sadece kelime testinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark göze çarpmaktadır. Alt sınıftan gelen suçlu ve suçsuz denekler niyet boyutunda zayıf cevaplar vermişlerdir. Sonuçlar hem sözel zeka, hem de ahlak yargısında sosyal sınıf farkının çok güçlü olduğunu göstermiştir.

Hains ve Miller (1980) yaptıkları çalışmada, suçlu ve suçsuz ergenlerin ahlak gelişim düzeylerine ve bu gelişimin yaşla ilişkisine bakmışlardır. Araştırmaya 10- 16 yaşları arasında 42 si suçlu, 54' ü suçsuz ergen katılmıştır. Deneklere Değerlerin belirlenmesi testi (DIT) uygulanmıştır. Suçlu deneklerin ahlak gelişim evreleri normallerden daha düşük çıkmıştır. Yaşın önemli bir etken olduğu bulunmuştur. Suçlu ve suçsuz denekler karşılaştırıldığında her yaş düzeyi ile orta ve daha yukarı yaştakiler arasında önemli fark bulunmuştur. Suçlu alt grubunda fark, yaşı en küçük olanlar ile daha büyük olanlar arasında çıkmıştır. Suçsuz alt grubunda fark, daha genç olanlar ile yaşı grup içinde orta düzeyde olanlar arasında bulunmuştur. Her iki grup karşılaştırıldığında suçlu grubun ahlak gelişim düzeyinin daha sınırlı olduğu görülmüştür. Suçluların yüzde yirmisi dördüncü evrede bulunurken, suçsuz deneklerde bu oran yüzde kırk altıya ulaşmaktadır. Yaşça büyük suçlu ergenlerin yaşça küçük suçsuz ergenler ile benzerlik gösterdiği bulunmuştur. Araştırma sonucunda, suçlu ergenlerin ahlak gelişiminin normallere göre yavaş olduğu belirtilmektedir.

Niles (1986), yaptığı çalışmada denekler tarafından ahlaki ikilemler tartışılmıştır. Araştırmaya 13-15 yaşları arasında kurumlarda kalan 27, günlük okul programına devam eden 32 suçlu ve suç işlemeye yatkın toplam 59 denek katılmıştır. Araştırma sonucunda; ahlak ikilemleri üzerine yapılan tartışmaların ahlaki yargı düzeyini yükselttiği bulunmuştur.

Özsöz'ün (1990) 14-18 yaşları arasında en az ilkokul mezunu olan suçlu ve suçsuz erkek ergenlerin adaletsizliğin kaynağı hakkında yargılarını saptamayı amaçladığı araştırmasında örnekleme Ankara Ceza ve İslahevinde bulunan 36 ergen ve düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların bulunduğu okullardan seçilen 95 suçsuz ergen alınmıştır. Bu çalışmada, ergenlerin kimlik bilgilerinin elde edilmesinde Kişisel Bilgi Formu, ahlaki

yargının ölçülmesinde Görüşleri Belirleme Testi, adaletsizlik odağını belirlemek amacıyla ise Algılanan Adaletsizlik Odağı Testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgularda suçlu ergenlerin bulundukları yaşlara göre hiç bir ahlak evresinde farklılık bulunamamış ancak suçsuz ergenlerden 15 ve 17 yaşında olanların üçüncü evreye ait yargıları daha çok kullandıkları saptanmıştır. Ayrıca iki grubun üçüncü evreye ait puan ortalamalarının karşılaştırılmasıyla suçlu ergenlerin geleneksel düzeye ait üçüncü evreyi daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Araştırmanın diğer bulgularında ise suçlu ve suçsuz ergenlerin algılanan adaletsizlik odağı ile gelişim evreleri arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Dereli (2000) çocuk mahkemelerinde yargılanan 11-15 yaş arasındaki çocukların ahlak gelişimleri ile bölüşüm adaletine ilişkin yargılamalarını incelemiştir. Araştırmada 66 çocuk mahkemelerinde yargılanan 71 çıraklık okuluna devam eden 71 öğrenciye, Kohlberg' in ahlaki gelişim öykülerinden 2 tanesi ve bölüşüm adalet yargısı ölçeği kullanılmıştır. Ahlaki gelişim açısından iki grup arasında fark olmamakla birlikte, çocuk mahkemesinde yargılanan çocukların daha fazla “iyi çocuk eğilimi” sergiledikleri bulunmuştur.

Brugman ve Aleva (2004) yaptıkları çalışmaya, 64 suçlu erkek ergen ve 81 suçsuz erkek ergen katılmıştır. Araştırma ahlaki yargı yeterliliğinde ki bir gecikmenin, suçun nedeni ya da suçun bir sonucu yada her ikisi de olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, Sosyomoral Etki Anketi-Kısa Formu (sociomoral Reflection Measure-Shirt Formu) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre ahlaki yargı gelişiminde küçük bir gecikmenin, tutukluluğun öncüsü olduğu gözlenmiştir.

Leenders ve Daniel (2005), Hollanda da yaptıkları araştırmada suçlu davranışta bulunan ergenlerin ahlaki ve ahlaki olmayan suçlar ve benlik saygısı incelenmiştir. Araştırmaya 15-16 yaşları arasında 278 öğrenci katılmıştır. Araştırmada sosyal Sosyomoral Etki Anketi-Kısa Formu (sociomoral Reflection Measure-Short Formu) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; suçlu davranışta bulunan ergenlerin, ahlaki konularda, bilişsel çelişkilerini azaltmak için benliklerini koruyucu davranış gösterdikleri; suçlu davranışlarda bulunmayan ergenlerin ise, ahlaki olmayan davranışları, benliği tehdit edici olarak algıladıkları görülmüştür.

3. AMAÇ VE ÖNEMİ

3.1. Ama

Topluma bir giriş süreci olarak görülmekte olan ergenlik dönemi, bireyin yaşamında ikinci kritik gelişim evresi olarak kabul edilmektedir. Günümüzde gittikçe daha çok merak edilen ergenlik dönemi ve bu dönemle ilişkili konular araştırmacılar tarafından ele alınmaktadır. Ergenlerin ilişkili olduğu konuların başında günümüzde dünyada ve ülkemizde daha çok önem kazanan çocuk suçluluğu gelmektedir.

Özellikle sanayileşmenin bir sonucu olarak görülen kentleşmenin bu oranın yükselmesinde çok büyük etkisi olduğu kabul edilmektedir. Kentlerde yaşayanlar için kentin sunduğu olanaklardan yararlanma imkanı eşit oranda değildir. Bu etkinin özellikle bireyin kendini aradığı, kim olduğuna karar verme dönemi olan erinlik ve ergenlik döneminde şekillendirici etki gösterdiği yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir.

Her toplumda, çocuk geleceğin güvencesidir. Çocuk suçluluğunun artması da doğal olarak toplumların geleceğinin tehlikeye atılması anlamına gelmektedir. Birey, sosyal bir varlıktır. Sosyal bir varlık olması bireyin başka bireylerle birlikte yaşaması gereğini ortaya çıkarır. Diğer yandan bireyin, bireysel ihtiyaçlarını toplumun sosyalliği dışında özgürce gerçekleştirmek isteği bu iki farklı ihtiyacının çatışma yaratmasına neden olacaktır. Bireyin bu çatışmayı dengeleyecek kurallara ihtiyacı vardır. Bu kurallardan bir kısmı, toplumu düzenleyen kuralların büyük bir bölümünü oluşturan ahlak kurallarıdır.

Bireyin toplumsallaşma sürecinde kendi özgürlüğünü yaşarken başka bireylerin özgürlüğünü kısıtlamama dengesinin kurulmasında, içinde yaşadığı toplumun değer yargıları da önemli bir unsur olmaktadır. Bu unsur, bireyin doğduktan sonra yaşamı boyunca içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını kabullenmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Bu süreç ergenin neyin iyi neyin ise kötü olduğuna dair bilincinin geliştiği süreçtir. Bu bilinç süreci literatürde ahlakın tanımı olarak ifade edilmektedir.

Çocuk suçluluğunun oranının artmaya devam ettiği günümüzde, çocuk suçluluğunun önlenmesinde önemli bir adım olduğu düşüncesiyle, çocuk eğitim evlerinde ve tutukevinde kalmakta olan ergenlerin ahlaki yargı düzeylerinin incelendiği bu araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Bu araştırmanın amacı, Çocuk Eğitim Evlerinde kalmakta olan ergenler ile Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan ergenlerin ahlaki yargı düzeylerini incelenmektir.

3.2. Temel Problem

Bu araştırmanın temel problemi; Çocuk Eğitim Evinde kalmakta olan ergenler ile Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan ergenlerin ahlaki yargı düzeylerinin saptanmasıdır. Bunun için şu sorulara yanıt aranmıştır.

3.2.1. Alt Problemler

1- Çocuk Eğitim Evlerinde kalan ergenlerin ahlaki yargı düzeyi:

- a) Yaş,
- b) Kardeş sayısı,
- c) Doğum sırası,
- d) Öğrenim süresi,

- e) Suç türü,
 - f) Kurumda kalma süresi,
 - g) Ailede sabıkalı olma durumuna
- göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2- Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin ahlaki yargı düzeyi:

- a) Yaş,
 - b) Kardeş sayısı,
 - c) Doğum sırası,
 - d) Öğrenim süresi,
 - e) Suç türü,
 - f) Kurumda kalma süresi,
 - g) Ailede sabıkalı olma durumuna
- göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

3.3. Önem

Çocuklar toplumsal yapının temeli ve geleceğidir. Tarihin her döneminde, toplumların çocuğa, önem verdiği, sağlıklı toplumu onların meydana getireceğini kabul ettiği görülür. Bu nedenle her toplum sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyiyle orantılı olarak geleceğin temini olan çocuklara bir gelecek sağlamak amacındadır.

Sosyal problemlerin başında gelen suç, tarih boyunca her toplumda varolmuştur. Çocuğun, biyolojik ve sosyal özellikleri dikkate alındığında, yetişkin olmayan bir birey olduğu kabul edilmektedir. Bu açıdan çocuk suçluluğu, suç kavramı içinde bağımsız, kendine özgü bir alan oluşturmaktadır.

Günümüz de gelişmiş yada gelişmemiş ülkeler için suça itilen çocukların sayısının artması çocuk suçluluğuna evrensel bir boyut kazandırmıştır. Çocuk doğuştan suçlu değildir. Birey çocukluk döneminde sosyalleşmeyi henüz tamamlamadığından, toplumsal koşullar zaman içerisinde çocuğu suç sayılan eylemlere itmektedir.

Suçluluk, bireyi toplumun karşısına çıkaran bir çatışmadır. Toplum, insanların karşılıklı ilişkilerinden kaynaklanan kurallar sistemi oluşturur. Toplumsal düzeni sağlamak için yasalara uymanın yeterli olmadığı durumlarda toplum tarafından oluşturulan bu kurallara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle bütün toplum ve kültürler ahlak kavramı üzerine önemle eğilmektedir. Toplum tarafından oluşturulan bu kurallar sistemi toplumdan topluma ve çağdan çağa değişim göstermektedir.

Ülkemizdeki politik ve hukuki problemlerin birçoğu bireylerin ahlaki kavram düzeyiyle yakından ilgilidir. Çocuk suçluluğunun da bu kavramla yakından ilgili olması bu konu da yapılacak çalışmaların önemini artırmaktadır.

Değişen koşullar her alanda olduğu gibi suçlulukla ilgili olarak da toplumu ve ülkelerin suç ve suçlu politikalarında gelişimi ve değişimi öngörmüştür. Geçmişle bu gün arasında suçluluk özellikle geleceğin yetişkini olacak çocuk suçlular üzerinde iyileştirme çalışmaları ve bu konu ile ilgili araştırma, geliştirme ve öneriler konusunun ele alınması geleceğin yetişkin suçluları olmalarının engellenmesi açısından önemli kılmaktadır.

Bu araştırmanın çocuk suçluluğunun önlenmesi ile ilgili çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın sonuçları çocuk eğitim

evleri ve tutukevlerinde uygulanan programlara ve bu konuda yapılacak diğer araştırmalara ışık tutabileceği yönünden önemlidir.

3.4. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir.

1. Ergenlerin “Değerlerin Belirlenmesi Testi”ni içten ve doğru cevaplamış oldukları varsayılmıştır.
2. Araştırmada kullanılan Değerlerin Belirlenmesi Testinin amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

3.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırmanın uygulaması 2006-2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.
2. Bu araştırma Ankara, Elazığ ve İzmir İllerinde bulunan Çocuk Eğitim Evlerinde kalan ergenler ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan ergenlerle sınırlıdır.
3. Bu araştırma, görüşülen ergenlerin yanıt verme tarihleri sırasında bilgi, algı ve düşüncelerini yansıtmaktadır ve zaman içerisinde ortaya çıkabilecek değişimleri belirleme olanağına sahip değildir. Bu nedenle, kesitsel bir araştırmanın tüm sınırlılıklarına sahiptir.

4. ARAŞTIRMA YÖNTEM VE ARAÇLARI

Bu bölümde, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama işlemi ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evrenini, 2006-2007 yılında Türkiye’de suça karışmış ve Adalet Bakanlığı’na bağlı Çocuk Eğitim Evleri ile Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenler oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmanın örneklemini, 14 Aralık 2006- 10 Şubat 2007 tarihleri arasında Ankara, Elazığ ve İzmir İllerinde bulunan Çocuk Eğitim Evlerinde kalan 45 ergen ile Ankara Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan 90 ergen olmak üzere toplam 135 ergen oluşturmaktadır.

Tablo-1 Örnekleme Oluşturan Çocukların Kurumlarına Göre Dağılımı

Kurum Adı	Çocuk Sayısı
Ankara Çocuk Eğitim Evi	24
Elazığ Çocuk Eğitim Evi	15
İzmir Çocuk Eğitim Evi	6
Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	90
TOPLAM	135

4.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve James Rest (1979) tarafından geliştirilen ve Fusun Akkoyun (1987) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Değerlerin Belirlenmesi Testi DIT (Defining Issues Test-DIT) kullanılmıştır.

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu formda ergenlerin adı ve soyadı kısmı gizliliğin esası ilkesi nedeniyle kayıtlara alınmamış bunun yerine formlar numaralandırılmıştır. Bunun dışında kimlik bilgileri (yaşı, ergenin kardeş sayısı, ergenin doğum sırası, öğrenim süresi), kuruma gelme sebebi, kurumda kalma süresi, ailede sabıkalı birey olma durumuna ilişkin bilgiler yer almıştır. Kuruma gelme sebebi ile ilgili bilgi kurum kayıtlarından öğrenilmiştir. Bu formun bir örneği EK-1'de verilmiştir.

4.3.2. Değerlerin Belirlenmesi Testi (Defining Issues Test: DIT)

Bu araştırmada kullanılan, Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT) Rest (1979) tarafından ahlaki gelişim düzeylerini objektif ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Değerlerin Belirlenmesi Testi Kohlberg'in kuramına dayanmaktadır. Bir seçme testi olarak geliştirilmiştir. Ölçekte bir ikilemi yansıtan 6 öykü ve her öykü ile ilgili 12 cümle verilmektedir. Deneklerden verilen 12 düşüncüyü içeren cümleleri kendine göre 5'li bir Likert Ölçeği üzerinde önem sırasına göre (çok önemli, önemli, biraz önemli, az önemli, önemsiz) işaretlemeleri istenmektedir. Daha sonra bu 12 düşünce içeren cümleden, en önemli 4 tanesini yine önem sırasına göre (en önemli, ikinci en önemli, üçüncü en önemli, dördüncü en önemli) derecelmeleri istenmektedir. Denek, verilen ahlaki ikilemlere ilişkin değer yargılarını sıralarken, ahlaki bir sorun karşısında önem verdiği noktaları ortaya koymaktadır. Teste göre

belirlenen evre puanları, denegin en yüksek puanı topladığı evreye atanması yoluyla bulunmaktadır.

Değerlerin Belirlenmesi Testi, Kohlberg' in kuramına dayandığından elde edilen puanlar, deneklerin 2, 3, 4, 5A, 5B ve 6. evrelerdeki akıl yürütme özelliklerinin yanı sıra, 5. ve 6. evre yargılarına verilen ağırlığı temsil eden P puanını da ortaya çıkarmaktadır.

2. evre puanları, somut ve bireyselliliğin ahlaki kararlarda önemli olduğu evreyi,

3. evre puanları, toplum tarafından kabul edilmenin ahlaki kararlarda önemli olduğu evreyi,

4. evre puanları, ahlaki kararlar alınırken yasanın üstünde başka bir gücün kabul edilmediğı evreyi,

5A puanları, sosyal yapının, ahlaki temeli hakkındaki kaygıların öne çıktığı evreyi,

5B puanları, sezgisel insancılığın ahlaki kararlarda önemli olduğu evreyi,

6. evre puanları, ideal sosyal işbirliği prensiplerinin itibar gördüğü ahlak anlayışını,

A puanları, gelenekleri, keyfiliği ve toplumun sömürülmesi yoluyla ulaşılan refahı reddeden tutumu belirlemektedir.

A puanı üniversite öğrencilerinin ikinci evreye gerilediği bulgusundan sonra önem kazanmıştır. Kohlberg ve Kramer (1969) tarafından yapılan incelemeler, bu gerilemenin yapısal olmayan, geleneksel ahlak ile gelenek ötesi ahlak düzeyleri arasında 4 ½ evre olarak bir ara evre oluşturduğunu ortaya koymuştur (Akt.Rest,1979).

P puanı, deneğin gelenek ötesi ahlaki yargı evrelerine verdiği ağırlığı göstermektedir (Rest,1979).

D puanı, bütün evrelere ilişkin yargılara ait genel puanı göstermektedir. Bu özelliği ile Kohlberg' in ahlaki olgunluk puanını göstermektedir.

M puanı, deneğin anlamsız ve gösterişli maddelere verilen değeri ifade eden puandır. M puanı herhangi bir evreyi temsil etmez. M puanı sekiz yada daha yukarı olduğu durumlarda cevap kağıdı iptal edilmektedir.

4.3.2.1. Değerlerin Belirlenmesi Testinin Puanlanması

Değerlerin Belirlenmesi Testi'nin puanlaması elle yada bilgisayarla yapılabilmektedir. Değerlerin Belirlenmesi Testi'ni elle puanlarken, öncelikle her denek için öykülerin 2, 3, 4, 5A, 5B, 6, A, M, P ve oran sıra tutarsızlığını gösteren bir veri kağıdı hazırlanmaktadır. Envanterin sonundaki önemlilik sırasında yer alan “en önemli”, “ikinci önemli”, “üçüncü önemli” ve “dördüncü önemli” olarak işaretlenmiş maddeler için, maddelerin hangi aşamayı örneklediği bulunur. En önemli sıralaması için 4 puan, ikinci önemli için 3, üçüncü önemli için 2 puan, dördüncü önemli için 1 puan verilmektedir. Böylece altı öykünün de aşamaya uygun ağırlıkları saptanır ve veri kağıdına kodlanır. Deneğin herhangi bir öyküsünde, seçimler aynı aşamada olabilir. Bu durumda iki puan da evre sütunlarına eklenir. Daha sonra veri kağıdında

bulunan her bir aşama sütunundaki puanlar toplanır ve böylece 2. 3. 4. 5A. 5B. 6. ve A ve M aşamalarının puanları saptanmış olur. 5A, 5B ve 6. aşamadan elde edilen puanlar toplanarak, “Ham İlkeli Ahlaki Puan” ı; ham puanların, uygulanan öykü sayısına bölünmesi ile de, aşamaların yüzdelik puanları elde edilmiş olur (Rest,1979).

Değerlerin Belirlenmesi testi’nde deneklerin verdiği cevapların tutarlılık kontrolünde:

Hiçbir öykü, sekizden fazla tutarsızlık taşımamalıdır. Başka bir deyişle, denegin M puanı, sekizden daha fazla ise test geçersiz olacaktır.

Üç veya daha fazla öyküde tutarsızlık olmamalıdır. Başka bir deyişle, denek öykü ile ilgili düşünceleri cevapladığı sayfada, bir maddeyi en önemli olarak seçmiş ise aynı sayfa da bu maddeden daha önemli olarak seçilen başka madde olması durumunda test geçersiz olacaktır.

Bir öyküde, dokuz maddeden fazla sayıda madde aynı biçimde değerlendirilmemelidir. Başka bir deyişle, bu durum İki öyküden fazla ise, test geçersiz olacaktır.

4.3.2.1. Değerlerin Belirlenmesi Testinin Geçerlilik Çalışması

Değerlerin Belirlenmesi Testinin geçerlilik çalışması: Grup Ölçütü Geçerliliği, Boylamsal Değişim Geçerliliği, Birleştirici ve Ayırıcı İlişki Geçerliliği, Deneysel Geliştirme Geçerliliği yöntemleri ile belirlenmiştir.

Grup Ölçütü Geçerliliği: Grup ölçütü geçerliliğinde, birbirlerinden farklı denek gruplarının testin uygulanması sonucunda değişik puanlar alıp almadığının saptaması yapılmaktadır. Bu doğrultuda geçerliliği ölçmek için ahlaki yargı gelişimini ölçen DIT, bir grup felsefe ve siyasal bilgiler doktora öğrencisi ile bir grup 9. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma sonucunda gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur(Rest,1979).

Boylamsal Değişim Geçerliliği: Her gelişim ölçü aracının, kuramsal olarak ileri sürülen gelişimi, deneklerin belli zaman aralıkları ile test edildiğinde yansıtması beklenmektedir. DIT' in boylamsal araştırmaları, dört yıl içinde deneklerin % 66' sının ilerleme, % 7' sinin gerileme gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu ilerlemenin kültürel değişimden çok bireysel değişime bağlı olduğu belirlenmiştir (Rest,1979).

Birleştirici Ve Ayırıcı İlişki Geçerliliği: Bu geçerlilik çalışmasında temel amaç, kuramsal açıdan ahlaki yargıya benzer değişkenlerin, DIT ile kuramsal açıdan farklı değişkenlerden daha yüksek bir ilişki katsayısı vermesidir. Ahlaki yargıyı ölçen diğer araçlardan “Ahlaki Yargıların Anlaşılması Testi” ile DIT ilişkisi $r = .70$ ’ e kadar çıkarken, zihinsel gelişim ve zeka testleri ile $r = .50$ ’ lik bir ilişki elde edilmiştir. Tutum ve kişilik testleri ile DIT ilişkisi anlamlı bulunmamıştır (Rest,1979).

Deneyisel Geliştirme Geçerliliği: Bu geçerlilik çalışmasında, DIT puanlarının artmasında, ahlaki yargının zihinsel yönleri üzerine yoğunlaşmış yaşantıların, diğer tür yaşantılara oranla daha etkili olabileceğinden hareket edilmektedir. Eğer DIT sadece sloganların öğrenilmesi ve fikirlerin ezberlenmesini değil de, kavramsal örgütlenmeyi ölçüyorsa, deneyisel gelişme sonuçları geçerli olsa bile yavaş olacaktır. Bu doğrultuda yapılan 16 müdahale

çalışmasında, deney ve kontrol grubunda çalışmaya bağlı bir ilerleme kaydedilmemiştir (Rest,1979).

4.3.2.2. Değerlerin Belirlenmesi Testinin Güvenirlik Çalışması

Davison ve Robbins (1978) 16 ile 82 yaşları arasında olan 1080 denek üzerinde, güvenilirlik çalışması yapmışlardır. Bu çalışma sonucunda, DIT' nin "P" ve "D" puanları için yapılan test-tekrar test çalışmalarında, korelasyon katsayıları .80; Cronbach iç tutarlılık alfa indeks katsayısı ise .70 olarak bulunmuştur (Akt.Rest,1979).

4.3.2.3. Değerlerin Belirlenmesi Testinin Türk Toplumuna Uyarlanması Çalışması

DIT'ın Türkçe'ye uyarlama ve geçerlilik çalışmaları Akkoyun (1987) tarafından 130 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ayrıca testin, İngilizce ve Türkçe formları 12 kişilik bir gruba da uygulanmıştır. DIT'ın İngilizce-Türkçe test-tekrar test uygulamaları arasında .64; Türkçe-Türkçe test-tekrar test uygulamasında .47 güvenilirlik katsayıları bulunmuştur. İngilizce ve Türkçe uygulamalar arasında önemli bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Dört öykü için P puanının düzeltilmiş iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur. DIT Türkçe formunun iç tutarlılığının, İngilizce formuyla benzer olduğu ve iç tutarlılığının yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, DIT'ın Türk grubundan elde edilen P puanları ile Amerikan üniversite öğrencileri karşılaştırıldığında bir fark bulunamamıştır. Araştırmanın sonucu, DIT'ın Türk kültüründe kullanılabileceğini göstermiştir (Rest,1979).

4.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması 2006-2007 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanabilmesi için, çocuk eğitim evlerinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz

Kurumunda kalmakta olan ergenler ile yapılan çalışmalardan önce Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden izin alınmıştır.

Örnekleme oluşturan Ankara, Elazığ, İzmir çocuk eğitim evi ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda; kurum müdürü, psikolog ve sosyal hizmetler uzmanı ile görüş ve izinleri doğrultusunda Aralık-Ocak-Şubat aylarını kapsamak üzere veri toplama işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, kullanılan veri toplama araçlarının okuma-yazma gerektirmesi nedeniyle çocuk eğitim evinde kalan 3 ergen ile Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan 5 ergenin okuma- yazma bilmiyor olması ve 28 ergenin ise ilk okul terk olması uygulamayı zorlaştıracığı ve ergenlerin veri toplama araçlarını uygularken okuyup yazmaktan sıkılabilecekleri düşüncesi ile, veri toplama işlemi araştırmacı tarafından ergenlerin verdiği yanıtların yazılı olarak kaydedilmesi ile sağlanmıştır.

Örneklem olarak Ankara Çocuk Eğitim Evi seçilmiş, ancak iznin alındığı tarihte kurumda kalan çocuk sayısının yetersiz olması nedeniyle Elazığ ve İzmir Çocuk Eğitim Evlerinde bulunan tüm ergenler araştırmaya alınmıştır. Ankara ve Elazığ Çocuk Eğitim Evlerinde erkek ergenler, İzmir Çocuk Eğitim evinde ise erkek ve kız ergenlerin kalma imkanı bulunmaktadır. Ancak araştırmanın yapıldığı tarihte İzmir Çocuk Eğitim evinde kız ergen bulunmadığından araştırmanın tamamı erkek ergenlerle yapılmıştır.

Veri toplama işleminin Ankara, Elazığ ve İzmir Çocuk Eğitim Evindeki bölümü, kurumun sosyal hizmet uzmanının odasında, çocukların

bulundukları birimden infaz koruma memurları eşliğinde teker teker çağrılarak sürdürülmüştür. Kurumda kalan ve örgün eğitime devam eden ergenler ile çalışan ergenlerle yapılan görüşmeler, kurumda bulundukları saatler takip edilerek sürdürülmüştür.

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda ise kurumun kütüphanesinde, çocukların bulundukları birimden infaz koruma memurları eşliğinde teker teker çağrılarak sürdürülmüştür.

4.5. Verilerin Analizi

Çocuk eğitim evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda kalan ergenlerden, Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT) ile Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanan veriler, SPSS 12.0 paket programında analiz edilmiştir. Grupların bağımsız değişkenlerle, Değerlerin Belirlenmesi Testinden aldıkları puanların sıra ortalaması, serbestlik derecesi değerleri ile anlamlılık değerleri saptanmıştır.

Araştırmada, çocuk eğitim evi ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenler tarafından toplam 135 ölçek doldurulmuştur. Eksik doldurulan ve birden çok seçeneğin işaretlendiği ölçekler araştırmacı tarafından ergenlerle teker teker yapıldığı için anında tespit edilerek tekrarlanmıştır.

Analizlerde karşılaştırılacak grup sayısının iki olması durumunda Mann-Whitney U Testi, üç ve daha fazla olması durumunda Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık değeri $P < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

4.6. Süre ve Olanaklar

Bu araştırmanın kaynak taraması, uygulamaları ve istatistiksel işlemleri. 05/06/2006-10/10/2007 tarihleri arasında sürdürülmüştür. YÖK ve üniversite kütüphanelerine ek olarak internet erişiminin sunduğu olanaklardan da yararlanılarak ahlaki gelişim, çocuk suçluluğu, ergen kavram ve tanımlarına ilişkin kitap ve makale taraması yapılmıştır.

05/06/2006-02/11/2007 tarihleri arasında test seçimi kararlaştırılarak kişisel bilgi formu hazırlanmıştır.

14/11/2006-10/02/2007 tarihleri arasında veri toplamak amacıyla örneklem grubuna test uygulanmıştır.

10/02/2007-05/05/2007 tarihleri arasında elde edilen verilerin istatistiksel işlemleri ve analiz çalışmaları yapılmıştır.

15/05/2007-10/10/2007 tarihleri arasında bulguların değerlendirilmesi ve tez raporunun yazımı tamamlanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmaya katılan Çocuk Eğitim Evleri ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların kişisel bilgileri ve bu doğrultuda ahlaki yargı düzeylerini inceleyen Mann-Whitney U Testi ve Ki-Kare testi analizi sonuçlarına ilişkin bulgular tablolaştırılarak verilmiştir.

Araştırma bulguları ve yorumlarının yer aldığı bu bölümde, araştırmaya katılan Çocuk Eğitim Evleri ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların demografik özellikleriyle ilgili veriler sayı ve yüzde değerleri ile ahlaki yargı evre puanlarına ait bulgular tablolarda belirtilmiştir.

Tablolarda ifade kolaylığı bakımından Çocuk Eğitim Evleri (CEE) ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ise (AÇGKCİK) şeklinde gösterilmiştir.

CEE ve AÇGKCİK’da kalan çocukların yaşlarına, kardeş sayılarına, doğum sıralarına, öğrenim gördükleri süreye, kurumda bulunmalarına neden olan suç türüne, kurumda bulunma sürelerine, ailelerinde sabıkalı olma durumuna Göre Dağılımı Tablo 2-8’de verilmiştir.

CEE ve AÇGKCİK’da kalan çocukların ahlaki yargı evre puanlarının Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo-9’da, CEE ve AÇGKCİK’da kalan çocukların yaş, kardeş sayısı, doğum sıraları, öğrenim süreleri, suç türü, kurumda kalma süreleri, ailelerinde sabıkalı birey bulunup bulunmama durumuna göre Mann-Whnwtly U testi yada Ki-Kare Testine göre elde edilen sonuçlar Tablo 11-23’de verilmiştir.

Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Kaldığı Yer					
	ÇEE		AÇGKCİK		Toplam	
	N	%	n	%	n	%
13-15	4	8.9	27	30.0	31	23.0
16-18	39	86.7	63	70.0	102	75.5
19-20	2	4.4	-	--	2	1.5
Toplam	45	100.0	90	100.0	135	100.0

Tablo 2'ye göre yaş grupları incelendiğinde ÇEE'de kalan ergenlerin 16-18 yaş grubunda % 86.7 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. ÇEE'de 18 yaşını dolduran çocuklar eğitime devam ediyorlarsa kuruma dilekçe vererek kalmak istediklerini beyan etmeleri üzerine kurumda kalmaya devam etmek için izin alabilmektedirler. Bu nedenle ÇEE'de en az oranın % 4.4 ile 19-20 yaş grubunda olduğu görülmektedir.

AÇGKCİK'de kalan ergenlerin 16-18 yaş grubunda % 70.0 ile en yüksek orana sahip olduğu görülürken, 19-20 yaş grubunda ergen bulunmamaktadır. Bunun nedeni 19-20 yaş grubunun kurumun gençlik bölümünde yer almasıdır.

Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı Tablo-3'de verilmiştir.

Tablo-3: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	Kaldığı Yer					
	ÇEE		AÇGKCİK		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
1-3	11	24.4	40	44.4	51	37.8
4-6	21	46.7	40	44.4	61	45.2
7+	13	28.9	10	11.1	23	17.0
Toplam	45	100.0	90	100.0	135	100.0

Tablo 3'e göre ÇEE' de 4-6 kardeş olan ergenlerin % 46.7 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. AÇGKCİK'de 4-6 ve 1-3 kardeşi olan ergenlerin % 44.4 ile eşit orana sahip olduğu görülmektedir.

Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Dağılımı Tablo-4'de verilmiştir.

Tablo-4: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Dağılımı

Doğum Sırası	Kaldığı Yer					
	ÇEE		AÇGKCİK		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
İlk Çocuk	9	20.0	23	25.6	32	23.7
Ortanca Çocuk	27	60.0	39	43.3	66	48.9
Sonuncu Çocuk	9	20.0	28	31.1	37	27.4
Toplam	45	100.0	90	100.0	135	100.0

Tablo 4'e göre ÇEE'de ortanca çocuk olarak doğan ergenlerin % 60.0 ve AÇGKCİK'de ortanca çocuk olarak doğanların % 43.3 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. ÇEE'de kalan ergenlerin, ilk ve sonuncu çocuk olarak doğanların ise aynı oranda olduğu görülmektedir. Eğitimine devam ederken suça itilen ergenin öğrenim süresi hüküm kesinleşinceye kadar dondurulur.

Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Öğrenim Gördükleri Yıllara Göre Dağılımı Tablo-5' de verilmiştir.

Tablo-5: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Öğrenim Gördükleri Yıllara Göre Dağılımı

Öğrenim Görülen Yıllar	Kaldığı Yer					
	ÇEE		AÇGKCİK		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Öğrenim görülmedi	3	6.67	5	5.56	8	5.93
1-5 Yıl	14	31.11	14	15.56	28	20.74
6-8 Yıl	17	37.78	36	40.00	53	39.26
9Yıl ve üzeri	11	24.44	35	38.89	46	34.07
Toplam	45	100.0	90	100.0	135	100.0

Tablo 5'e göre ÇEE'de kalan ergenlerin, % 37.78 ile 6-8 yıl öğrenim görenlerin en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. AÇGKCİK'de de en yüksek oranı % 40.0 ile 6-8 yıl öğrenim gören ergenlerin oluşturduğu görülmektedir.

Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Bulunmalarına Neden Olan Suç Türüne Göre Dağılımı Tablo-6' de verilmiştir.

Tablo-6: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Bulunmalarına Neden Olan Suç Türüne Göre Dağılımı

Suç Türü	Kaldığı Yer					
	ÇEE		AÇGKCİK		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Mala Karşı	32	71.1	67	74.4	99	73.3
Şahsa Karşı	6	13.3	19	21.1	25	18.5
Cinsel Suçlar	7	15.6	1	1.1	8	5.9
Narkotik suçlar	-	--	3	3.3	3	2.2
Toplam	45	100.0	90	100.0	135	100.0

Tablo 6’da, kurumda bulunmalarına sebep olan suçun türüne göre ÇEE’ de mala karşı işlenen suçlar % 71.1 ile en yüksek orana sahipken, cinsel suçların % 15.6 ile en düşük orana sahip olduğu görülmektedir. Narkotik suçlara göre ise ÇEE’de ergen bulunmadığı görülmektedir. AÇGKCİK ‘da % 74.4 ile mala karşı işlenen suçların oranının en yüksek olduğu, en düşük oranın ise % 1.1 ile cinsel suçlar olduğu görülmektedir.

Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Bulunma Sürelerine Göre Dağılımı Tablo-7’de verilmiştir.

Tablo-7: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Bulunma Sürelerine Göre Dağılımı

Süre	Kaldığı Yer					
	ÇEE		AÇGKCİK		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
1-3 Ay	14	31.1	52	57.8	66	48.9
4-12 Ay	23	51.1	24	26.7	47	34.8
1 Yıl Üstü	8	17.8	14	15.6	22	16.3
Toplam	45	100.0	90	100.0	135	100.0

Tablo 7'e göre kurumda kalma süreleri incelendiğinde ÇEE'de, 4-12 ay süre kalan çocukların % 51.1 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. AÇGKCİK'de ise % 57.8 ile en yüksek oranı kurumda 1-3 ay süre kalan çocukların oluşturduğu görülmektedir.

Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Ailelerinde Sabıkalı Birey Bulunup Bulunmama Durumuna Göre Dağılımı Tablo-8'de verilmiştir.

Tablo-8: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Ailelerinde Sabıkalı Bulunup Bulunmama Durumuna Göre Dağılımı

Ailede Sabıkalı Durumu	Kaldığı Yer					
	ÇEE		AÇGKCİK		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Evet	22	48.9	35	38.9	57	42.2
Hayır	23	51.1	55	61.1	78	57.8
Toplam	45	100.0	90	100.0	135	100.0

Tablo 8'e göre ÇEE' de ailesinde sabıkalı birey bulunan çocukların % 48.9, AÇGKCİK 'de % 38.9, ÇEE' de ailesinde sabıkalı birey bulunmayan çocukların % 51.1, AÇGKCİK 'de % 61.1 olduğu görülmektedir.

Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Ahlaki Yargı Evre Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları Tablo-9'da verilmiştir.

Tablo-9: Çocuk Eğitim Evinde ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumun’ da Kalan Çocukların Ahlaki Yargı Evre Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Evre	Kaldığı Yer	n	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	P
Evre 2	ÇEE	45	56.3	1499.5	0.012*
	AÇGKCİK	90	73.8		
Evre 3	ÇEE	45	52.3	1316.5	0.001*
	AÇGKCİK	90	75.9		
Evre 4	ÇEE	45	68.4	2008.0	0.936
	AÇGKCİK	90	67.8		
Evre 5a	ÇEE	45	78.3	1563.0	0.028*
	AÇGKCİK	90	62.9		
Evre 5b	ÇEE	45	67.7	2009.5	0.938
	AÇGKCİK	90	68.2		
Evre 6	ÇEE	45	73.4	1783.0	0.255
	AÇGKCİK	90	65.3		
Evre A	ÇEE	45	72.7	1812.5	0.249
	AÇGKCİK	90	65.6		
Evre M	ÇEE	45	78.1	1571.5	0.033*
	AÇGKCİK	90	63.0		
P Düzeyi	ÇEE	45	83.3	1338.5	0.001*
	AÇGKCİK	90	60.4		

0,05 anlamlılık düzeyi için* kullanılmıştır.

Tablo-9 incelendiğinde çocuk eğitim evlerinde kalan çocuklar ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların

ahlaki yargı evre puanlarının Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre; Evre 2 puanları, evre 3 puanları, evre 5a puanları ve P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0.05$). Evre 4 puanları, evre 5b puanları, evre 6 puanları ve evre A puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Araştırmada anlamlı farklılık görülen evre puanlarına bakıldığında, Çocuk eğitim evlerinde kalan çocukların evre 5a ve P düzeyi puanlarının daha yüksek olduğu, Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların ise evre 2 ve evre 3 puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bütün evreler dikkate alındığında Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin, alt ahlaki gelişim evrelerinde; Çocuk Eğitim Evinde kalan ergenlerin ise üst ahlaki gelişim evrelerinde daha yüksek puan aldıkları gözlenmektedir.

Özsöz (1990) 14-18 yaşlarında Ankara ıslahevinde kalan suça itilmiş erkek ergenlerin adaletsizliğin kaynağı hakkında yargılarını araştırmak için yaptığı çalışmasında, suçlu ergenlerin diğer evrelere oranla 3. ve 4. evreye ait yanıtları daha çok verdiğini saptamıştır. Bu sonuç Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların evre 2 ve evre 3 puanlarının daha yüksek olmasını desteklemektedir. Ancak bu araştırmada Çocuk eğitim evinde kalan ergenlerin sonuçları farklı çıkmıştır. Bu sonuç bütün evreler dikkate alındığında alt ahlaki gelişim evrelerinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin; üst ahlaki gelişim evrelerinde ise Çocuk Eğitim Evinde kalan ergenlerin daha yüksek puan aldıkları gözlenmektedir.

Kurumlarda kalan ergenlerin puanlarının Çocuk Eğitim Evinde kalan ergenlerin diğer evrelere oranla 5a evreye ait yanıtları daha çok verdiği gözlenmiştir. Bu değer ergenlerin 5a puanlarına yani sosyal yapının ahlaki

temeli hakkındaki kaygılarının ön plana çıktığı evreyi göstermektedir. Artık birey bu evrede en iyi olanın, en fazla kişi için iyi olan olduğunu düşünmeye başlamıştır, kanunların da bireyin haklarının korunması amacıyla hazırlandığı kabul görmektedir. Bunun sonucunda kanunlar bireysel değil, toplumsal menfaatler içindir düşüncesindedir. Bu toplumsal menfaat içinde kanunların değişebilirliği söz konusudur.

Araştırmanın bu bulgusu Çocuk Eğitim Evlerinde ergenlere uygulanan iyileştirme ve eğitim (Tretman) çalışmalarının, ergenlerin topluma kazandırılmasında olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar tutukevlerinde de uygulanmaktadır. Ancak hükümleri kesinleşmediğinden belirsizlik yaşadıkları ve kapalı bir kurumda bulunmalarının ergenlerin tretman çalışmalarına çocuk eğitim evlerindeki kadar olumlu cevap vermedikleri düşünülmektedir.

Larden ve arkadaşları (2004) yılında yapmış oldukları çalışmada iyileştirme çalışmalarına ağırlık veren kurumlarda kalma süresinin uzamasının olumlu etkiler yarattığını saptamışlardır. Ancak tretman çalışmalarına olumlu cevap veren çocuk eğitim evlerde bulunan ergenlerin, göstermiş oldukları bu gelişmenin gerileme yada duraklama yaratmaması için kurumdan ayrıldıktan sonra da takibin devam edebilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumun' da kalan ergenlerin diğer evrelere oranla 2. ve 3. evreye ait yanıtları daha çok verdiğini görülmektedir. Bu değer ergenlerde toplum tarafından kabul edilmenin ahlaki kararda önemli olduğu evreyi göstermektedir. Niyetin ön plana geçtiği ve ödüllendirilmenin gerektiği bireyde ağır basmaya başlamıştır. Böylece de evre de birey iyi çocuk yönelimi göstermektedir. Dereli (2000) çocuk

mahkemelerinde yargılanan 11-15 yaş arasındaki çocuklarla yaptığı çalışmada, çocuk mahkemesinde yargılanan çocukların daha fazla “iyi çocuk eğilimi” sergilediklerini belirtmiştir. Bu sonuç araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Bu kurumda kalan çocukların henüz hüküm almamış olması da ergenin “iyi çocuk eğilimini” etkiliyor olduğu düşünülmektedir.

Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Ahlaki Yargı Düzey Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları Tablo-10’da Verilmiştir.

Tablo-10 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Ahlaki Yargı Düzey Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

ÇEE					
Evre	Yaş Grubu	n	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	P
P Düzeyi	13-15	2	24.2	40.500	0.889
	16+	43	21.8		

Tablo-10 incelendiğinde çocuk eğitim evinde kalan çocukların, yaş grupları arasında P düzeyi puanları açısından anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$). 13-15 grubunda 2 denek bulunduğu için karşılaştırma yapmak anlamlı değildir.

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Yaş Gruplarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyleri Mann-Whitney U Testi Sonuçları Tablo-11’de verilmiştir.

Tablo-11 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyleri Mann-Whitney U Testi Sonuçları

AÇGKCİK					
Evre	Yaş Grubu	n	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	p
P Düzeyi	13-15	9	43.8	349.000	0.833
	16+	81	45.7		

Tablo-11 incelendiğinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların, yaşlarına göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Tablo 10 ve 11 birlikte incelendiğinde; Çocuk eğitim evlerinde kalan ergenler ile Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin bulundukları yaş gruplarının ahlaki yargı düzeylerine etkisinin olmadığı görülmektedir. Yaş, her zaman Kohlberg'in ahlak gelişim kuramına göre gelişim göstergesi değildir (Temel ve Aksoy,2001).

Yaş değişkenine göre deneklerin, ahlaki yargı düzeyleri anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak araştırmaya dahil olan kurumlarda kalan ergenlerin yaş gruplarına bakıldığında ağırlıklı olarak 16 ve üstü yaş grubunda oldukları gözlenmiştir. Çocuk eğitim evinde kalan ergenlerin % 95.5'nin 16 yaş ve üzerinde olduğu, Ankara Çocuk ve Gençlik kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda kalan ergenlerin ise % 90'nın 16 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir.

Çiftçi (1997) suçlu ergenlerle yaptığı çalışmada 17-18 yaş grubunda bulunan ergenlerin en fazla yüzdeye sahip olduklarını saptamıştır. Bu sonuç da araştırmadaki 16 ve üzeri yaş yüzdelerinin yüksekliğini desteklemektedir. ancak çocuk suçluluğu ve ahlaki yargının gelişimi için hassas olan ergenlik dönemi, ergenin tekrar topluma kazandırılması anlamında önem kazanmaktadır. Her ne kadar yaş ve ahlaki yargı ile bağlantı anlamlı çıkmamış ise de bu hassas dönemdeki ahlaki yargı gelişiminde oluşacak bir gerileme yada duraklamanın ileri yaşlardaki ilerlemeyi olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları Tablo-12’de verilmiştir.

Tablo- 12 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları

ÇEE						
Evre	Kardeş Sayısı	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	p
P Düzeyi	1-3 Kardeş	11	19.7	0.955	2	0.620
	4-6 Kardeş	21	23.9			
	7+ Kardeş	13	24.3			

Tablo-12 incelendiğinde çocuk eğitim evinde kalan çocukların kardeş sayılarına göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları Tablo-13’de verilmiştir.

Tablo-13 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları

AÇGKCİK							
Evre	Kardeş Sayısı	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	p	İkili Karşılaştırma
P Düzeyi	1-3 Kardeş	40	49.4	8.618	2	0.013*	2-3*
	4-6 Kardeş	40	37.5				
	7+ Kardeş	10	61.8				

Tablo-13 incelendiğinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı ceza infaz Kurumunda kalan çocukların kardeş sayılarına göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 12 ve 13 birlikte incelendiğinde; çocuk eğitim evinde kalan ergenlerin % 24.4'nü oluşturan 4-6 kardeşi bulunanların yüzde olarak en yüksek orana sahip olduğu görülürken, Ankara Çocuk ve Gençlik kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda kalan ergenlerin 1-3 kardeşi bulunan % 44.4'nü, 4-6 kardeşi bulunan % 44.4'nü oldukları gözlenmiştir. Araştırmada suça itilmiş ergenlerin, kardeş sayısının ahlaki yargı düzeylerini etkilemediği gözlenmektedir.

Kardeş ilişkilerinin, toplumun ve ailenin diğer fertleriyle olan ilişkilerden farklı olarak fiziksel ve duygusal bağlarla iki insanın yaşamında devam edecek ve diğer ilişkilerinde de bu gücü kullanacak desteği sağlama anlamında önemli etkiye sahiptir. Ancak koruyucu unsur olarak görülen

ailenin sahip olduğu çocuk sayısı çocuklarının fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama konusundaki niteliği olumsuz etkileyecektir.

Yapılan birçok araştırma suçlu ergenlerin sahip oldukları kardeş sayısının 4 ve üstü olduğunu göstermektedir. Yavuzer (1981) yapmış olduğu araştırmasında suçlu ergenlerin, 4 ve üstü kardeşe sahip olduklarını saptamıştır. zsz (1990) yapmış olduğu çalışmasında suçlu ergenlerin, 4 kardeşe sahip olan grubun en yüksek oranda olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar, araştırma sonucunda deneklerin 4-6 kardeşi bulunanların yüzde oranlarının yüksek gözlenmesini desteklemektedir.

ocuk Eğitim Evlerinde Kalan ocukların Doğum Sıralarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyleri Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları Tablo-14’de verilmiştir.

Tablo-14 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyleri Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları

CEE						
Evre	Doğum Sırası	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	p
P Düzeyi	İlk Çocuk	9	21.5	0.182	2	0.912
	Ortanca Çocuk	27	23.1			
	Sonuncu Çocuk	9	24.1			
	Çocuk	9	24.1			

Tablo-14 incelendiğinde çocuk eğitim evinde kalan çocukların doğum sıralarına göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları Tablo-15’de verilmiştir.

Tablo-15 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları

AÇGKÇİK						
Evre	Doğum Sırası	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	P
P Düzeyi	İlk Çocuk	23	47.3	0.319	2	0.852
	Ortanca Çocuk	39	46.0			
	Sonuncu Çocuk	28	43.3			

Tablo-15 incelendiğinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların doğum sıralarına göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4'e göre, araştırmanın yapıldığı kurumlarda kalan, ortanca çocuk olan ergenlerin yüzde oranının daha fazla olduğu gözlenmektedir. Çocuk eğitim evlerinde kalan ergenlerin % 60'ı ortanca çocuk, Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin % 43.3'ü ortanca çocuk oldukları görülmektedir.

Subaşı (1979) Ankara, İzmir ve Eskişehir çocuk ıslah evlerinde bulunan suçlu ergenlerin psiko-soyal özelliklerini incelediği araştırmasında suçlu ergenlerin ortanca çocuk olduğunu saptamıştır. Çiftçi'nin (1997) yapmış olduğu çalışmada ortanca çocuk olarak doğan ergenlerin en fazla yüzdeye sahip olduklarını belirtmiştir.

Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Öğrenim Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları Tablo-16’de verilmiştir.

Tablo-16 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Öğrenim Sürelerine Göre Ahlaki Yargı düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları

CEE						
Evre	Öğrenim Süresi	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	p
P Düzeyi	Gitmiyor	3	20.2	1.251	3	0.740
	1-5 Yıl Gitmiş	14	26.2			
	6-8 Yıl Gitmiş	17	21.8			
	9+ Yıl Gitmiş	11	21.6			

Tablo-16 incelendiğinde çocuk eğitim evinde kalan çocukların öğrenim sürelerine göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Öğrenim Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları Tablo-17’de verilmiştir.

Tablo-17 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Öğrenim Sürelerine Göre Ahlaki Yargı düzeyi Puanlarının Ki-Kare Sonuçları

AÇGKCİK						
Evre	Öğrenim Süresi	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	p
P Düzeyi	Gitmiyor	5	59.7	1.899	3	0.593
	1-5 Yıl Gitmiş	14	48.1			
	6-8 Yıl Gitmiş	36	44.5			
	9+ Yıl Gitmiş	35	43.5			

Tablo-17 incelendiğinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların Öğrenim sürelerine göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Tablo 16 ve 17 birlikte incelendiğinde; çocuk eğitim evlerinde kalan 6-8 yıl örgün öğrenime devam eden ergenlerin % 37.7 ile en yüksek orana, 1-5 yıl örgün eğitime devam eden ergenlerin % 31.1 ile ikinci yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan 6-8 yıl örgün eğitime devam eden ergenlerin % 40 ile en yüksek orana, 9 yıl ve üzeri örgün eğitime devam eden ergenlerin % 38.8 ile ikinci yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre okul süresi tek başına ahlaki yargı düzeyi üzerine etkili olmasa da başka değişkenlerle birleştiğinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Çocuk Eğitim Evlerinde Kalan Çocukların İşledikleri Suç Türlerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Sonuçları Tablo-18’de verilmiştir.

**Tablo-18 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Suç Türüne Göre
Ahlaki Yargı düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları**

ÇEE						
Evre	Suç türü	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	P
P Düzeyi	Mala Karşı	32	22.6	1.852	2	0.395
	Şahsa Karşı	6	18.8			
	Cinsel Suçlar	7	28.4			

Tablo-18 incelendiğinde çocuk eğitim evlerinde kalmakta olan çocukların suç türlerine göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların İşledikleri Suç Türlerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları Tablo-19’da verilmiştir.

**Tablo- 19 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda
Kalan Çocukların Suç Türlerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının
Mann-Whitney U Testi Sonuçları**

AÇGKCİK					
Evre	Suç Türü	n	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	p
P Düzeyi	Mala Karşı	67	45.4	535.500	0.289
	Şahsa Karşı	19	38.4		

Tablo-19 incelendiğinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan çocukların işlenen suçun türüne göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$). Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, cinsel suçlardan kalan 1 ergen ve narkotik suçlardan kalan 3 ergen olduğu için, burada sadece 2 grupta karşılaştırma yapılmıştır.

Tablo 18 ve 19 birlikte incelendiğinde; araştırmanın yapıldığı kurumlarda kalan ergenlerin, mala karşı işlenen suçların yüzde oranının daha fazla olduğu görülmektedir.

Yapılan bir çok araştırma suçlu ergenlerin işledikleri suç türünün mala karşı olduğunu göstermektedir. Yavuzer (1981) yapmış olduğu araştırmada suçlu ergenlerin, mala karşı işlenen suç yüzdelerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Ok (1989) çocuk suçluluğu ile toplumsal kurumlar arasında olası bir ilişkiyi incelediği araştırmasında, ergenlerin işledikleri suç türleri içinde mala karşı işlenen hırsızlık ve gasp suçlarının ağırlıkta olduğunu belirtmektedir. Sözer (2003) suçlu ergenlerle yapmış olduğu çalışmada, mala

karşı işlenen suçların fazla olduğunu belirtmektedir. Bu sonuçlar, araştırma sonucunda ergenlerin mala karşı işlenen suç yüzde oranlarının yüksek gözlenmesini desteklemektedir.

Uluğtekin (1991) suçlu ergenlerle yapmış olduğu çalışmada, mala karşı işlenen suçların, cinsel suçların yüzde oranından sonra ikinci sırada yer aldığını belirtmektedir. Aynı sonuca yakın bulgular elde eden Birsöz ve arkadaşları ise (1988) çocuk suçlarının adli ve psikiyatrik yönden değerlendirildiği çalışmada; suçlu ergenler tarafından işlenen suçların; % 43 ile cinsel suçların ilk sırayı aldığını bu oranı % 26 ile mala karşı işlenen suçlardan olan hırsızlığın ikinci sırada yer aldığını bulmuşlardır. Bu sonuçlar bu araştırma da elde edilen; cinsel suçlara ilişkin yüzde bulgularıyla aynı doğrultuda değildir. Araştırmada çocuk eğitim evinde kalan ergenlerin % 15.6'sı Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin ise % 1.1'ni oluşturduğu görülmektedir.

Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Kurumda Kalma Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları Tablo-20'da verilmiştir.

Tablo-20 Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Kurumda Kalma Sürelerine Göre Ahlaki Yargı düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları

ÇEE						
Evre	Kurumda kalma süresi	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	p
P Düzeyi	1-3 Ay	14	21.5	0.883	2	0.643
	3-12 Ay	23	24.8			
	1 Yıl ve Üstü	8	20.6			

Tablo- 20 incelendiğinde Çocuk eğitim evlerinde kalan çocukların kurumda kalma sürelerine göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Kalma Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Sonuçları Tablo-21’de verilmiştir.

Tablo- 21 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Kurumda Kalma Sürelerine Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Ki-Kare Testi Sonuçları

AÇGKCİK						
Evre	Kurumda kalma süresi	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Sd	p
P Düzeyi	1-3 Ay	52	21.5	0.258	2	0.879
	4-12 Ay	24	24.8			
	1 Yıl Üstü	14	20.6			

Tablo-21 incelendiğinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan çocukların kurumda kalma sürelerine göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Tablo 20 ve 21 birlikte incelendiğinde; araştırmanın yapıldığı kurumlarda ergenlerin kalma sürelerinin değişmekte olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, kurumlarda ergenlerin kalacağı sürenin ve işlevin farklı olmasıdır. Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu suça itilmiş ergenlerin hükümleri kesinleşinceye kadar hakim kararı ile tutuklu yargılanması sürecini geçirmekte olduğu kapalı infaz kurumudur. Çocuk eğitim evleri ise hüküm giymiş ergenin tekrar topluma kazandırılması amacıyla ergenlerin bulunduğu yarı açık kurumlardır.

Larden ve arkadaşları (2006) suçlu ergenlerle yaptıkları çalışmada, ergenler için kurumda kalma süresinin uzamasının, iyileştirme çalışmalarına ağırlık veren kurumlarda olumlu etkiler yarattığını saptamışlardır. Bu

araştırma sonuçları, bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Tablo 9’u incelerken ocuk Eğitim Evlerinde uygulanan iyileştirme ve ergenin topluma kazandırılması uygulamaları çalışmalarının olumlu etkisinin özlendiği belirtilmektedir. Ankara ocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda ise özetime dayalı bir kurum olması nedeni ile ergenin kalma süresinin uzamasının olumsuz etki yarattığı özlenmiştir.

ocuk Eğitim Evlerinde Kalan ocukların Ailelerinde Sabıkalı Birey Olma Durumlarına öre Ahlakı Yargı Düzeyi Mann-Whitney U Testi Sonuçları Tablo-22’de verilmiştir.

Tablo 22: Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocukların Ailede Sabıkalı Birey Olma Durumlarına Göre Ahlaki Yargı düzeyi Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

CEE					
Evre	Ailede Sabıkalı Birey Olma	N	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	p
P Düzeyi	Evet	22	24.2	226.500	0.543
	Hayır	23	21.8		

Tablo-22 incelendiğinde çocuk eğitim evinde kalmakta olan çocukların ailede sabıkalı birey olma durumuna göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Ankara Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Ailelerinde Sabıkalı Birey Olma Durumlarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları Tablo-23’de verilmiştir.

Tablo- 23 Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Çocukların Ailede Sabıkalı Birey Olma Durumlarına Göre Ahlaki Yargı Düzeyi Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

AÇGKCİK					
Evre	Ailede Sabıkalı Birey Olma	n	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	p
P Düzeyi	Evet	35	49.8	810.500	0.205
	Hayır	55	42.7		

Tablo-23 incelendiğinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan çocukların ailede sabıkalı birey olma durumlarına göre P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Tablo 22 ve 23 birlikte incelendiğinde; araştırmanın yapıldığı kurumlarda kalan ergenlerin ailelerinde sabıkalı birey bulunup bulunmama durumu çocuk eğitim evinde yüzdeler bir birlerine çok yakinken Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumun da kalan ergenlerin ailelerinde sabıkalı birey bulunmama yüzdesinin yüksek olduğu gözlenmektedir. Araştırmalar, ailenin çocuk ile kurduğu nitelikli ilişkinin suçlu davranış üzerindeki etkilerini incelerken, bu nitelikli ilişkiyi ahlaki gelişim açısından da inceleyen araştırmalar bulunmaktadır.

Royal ve Baker (2005) 18 ebeveyn üzerinde, ahlaki yargı düzeylerini geliştirmek ve dolaylı olarak çocuklarının ahlaki gelişimini etkilemek için ağır psikolojik bir eğitim programı düzenledikleri çalışmada, ailelerin ahlaki yargı düzeylerini geliştirerek çocuklarının potansiyel olarak ahlaki gelişimini ilerletebildiklerini bulmuşlardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, Çocuk Eğitim Evinde kalmakta olan ergenler ile Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan ergenlerin ahlaki yargı düzeylerinin incelenebilmesi için Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT) ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Tablo 1’de incelendiğinde, örneklemin % 33.3’nü Çocuk Eğitim Evin de kalan ergenler, % 66.7’ni Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda kalan ergenlerin oluşturduğu görülmektedir.

Çocuk eğitim evlerinde kalan çocuklar ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların ahlaki yargı evre puanlarının Evre 2 puanları, evre 3 puanları, 5a evre puanları ve P düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0.05$). Evre 4 puanları, evre 5b puanları, evre 6 puanları ve A puanı arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Araştırmada anlamlı farklılık görülen evre puanlarına bakıldığında, Çocuk eğitim evlerinde kalan çocukların evre 5a ve P düzeyi puanlarının daha yüksek olduğu, Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların ise evre 2 ve evre 3 puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bütün evreler dikkate alındığında Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin, alt ahlaki gelişim evrelerinde; Çocuk Eğitim Evinde kalan ergenlerin ise üst ahlaki gelişim evrelerinde daha yüksek puan aldıkları gözlenmektedir.

Çocuk eğitim evinde kalan ergenlerin; yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, ergenin öğrenim durumu, ergenin kurumda bulunmasına neden olan suçun türü, ergenin kurumda kalma süresi ve ergenin ailede sabıkalı birey olma durumu, ahlaki yargı puanları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır ($p>0.05$).

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ergenlerin; yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, ergenin öğrenim durumu, ergenin kurumda bulunmasına neden olan suçun türü, ergenin kurumda kalma süresi ve ergenin ailede sabıkalı birey olma durumu, ahlaki yargı puanları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır ($p>0.05$).

ÖNERİLER

Topluma giriş süreci yaşayan ergen kendini anlamaya ve tanımaya çalıştığı bir dönemdedir. Bu dönemde ergen, toplumla karşı karşıya gelirse ve bu çatışmanın sonucunda kurallara uymazsa ortaya suç ve suçluluk çıkar. Ergenin, bu süreçte sosyal ve psikolojik olarak tanımlanması, toplumla uyumsuzluğunun nedenlerinin bilinmesi sorunun çözümü açısından önemlidir. Çünkü yapılan bu tespitler suça itilmiş ergen için ilerleyen süreçte toplumla tekrar uyum sağlaması açısından ergenin tekrar kazanılmasında rol oynayacaktır. Bu konu suç ve suçlulukla tanışmamış ergen için ise önleyici tedbirlerin alınabilmesi açısından önem kazanmaktadır. Ergenin bu dönemde yeterli, dengeli ve tutarlı bir ahlak ve değerler sistemi oluşturmaya ihtiyacı vardır.

Bireyin bütün gelişim dönemlerinde ilgi ve sevgiye ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır. Ergenin aile içerisinde karşılaştığı demokratik yaklaşımlar, ergen için ahlaki değerlerin ediniminde ve suça yöneliminin engellenebilmesini olumlu etkileyecektir. Okulda öğretmen bu konuda seminer düzenleyip, ebeveynleri bilgilendirebilir.

Ergenin, ahlak gelişiminde sosyal çevrenin etkisi göz ardı edilemez. Sosyal çevresi içinde başta gelen kurum ise, eğitim aldığı “okul”dur. Ergen, aile ve okul etkileşimi ile işbirliğini artırıcı, ergenlerin aileleri ile birlikte katıldıkları sosyal etkinlikler, eğitim programları düzenlenebilir.

Okullarda bilişsel eğitimin yanı sıra ahlak eğitimi programlarına yer verilmelidir.

Yapılan araştırmalar konu ile ilgili çevresel nedenlerin etkili olduğu, çevresel etkenler içerisinde özellikle ailenin önemini vurgulamaktadır.

Bu nedenle ergenin kurumdan ayrılmasından sonra ailenin ve ergenin psikolojik uyum açısından takibinin sağlanması çalışmaları için çözüm çalışmaları yapılmalıdır. Çocuk eğitim evlerinin amacı, suçlu ergenleri topluma kazandırmak ve iyileştirmektir. İyileştirmeye ağırlık verilen çocuk eğitim evlerinde kalış süresi uzadıkça ergenlerin olumlu davranışlarda bulundukları ifade edilmektedir. Bu nedenle, çocuk eğitim evlerinde iyileştirmeyi esas alan programlara ağırlık verilmesine yönelik çalışmalar artarak devam ettirilmelidir.

Çocuk eğitim evlerinde ve tutuk evlerinde çocuk gelişim uzmanının bulunması ve kurumlarda bulunan psikolog, sosyal hizmet görevlileri ile birlikte ekip çalışmalarına yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın ve literatür taramasının yapıldığı süreç, bu konu ile ilgili pek çok çalışmanın yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Ergenin toplumla uzlaşması açısından ahlaki yargı düzeylerini etkileyen nedenlerle ilgili daha geniş çaplı çalışmalar yapılmalıdır.

Suçta itilmiş kız ergenler sadece İzmir Çocuk Eğitim Evinde kalabilmektedirler. Yapılan araştırmada bu çocuk eğitim evinde suça itilmiş kız ergen bulunmaması nedeniyle cinsiyet değişkenine göre ahlaki yargı düzeyi incelenememiştir. İlerde yapılacak araştırmalarda cinsiyet değişkenine göre ahlaki yargı düzeylerinin incelenmesi yapılabilir.

İlerde yapılacak araştırmalarda deneklerin gelişim açısından önemi göz önüne alınarak daha geniş örneklem üzerine çalışmalar faydalı olacaktır.

Yazılı ve görsel basında doğru davranışlarla ilgili olumlu mesajların vurgulanmasına yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Adler, Alfred. (1996). **Sorunlu Okul Çocuğu**. Çeviren: Kamuran ŞİPAL. İstanbul: Cem Yayınları
2. Akkoyun,Fusun. (1987). **Empatik Eğilim ve Ahlaki Yargı**. Psikoloji Dergisi.6 (21),91-98
3. Akman,Yasemin. (1998). **Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri**. Ankara: Plaka Matbaacılık
4. Aktan, Yaver. (1988). **Suç ve suçluluk nedenlerine kriminolojik bir yaklaşım**. Adalet dergisi. LXXIX (2), 69-105
5. AL-Ansari, M. Eıssa. (2002). **Effectof Gender Education on the Moral Reasoning of Kuwait University Students**. Social Behavior and Personality: An Internatiolnel Journal. Vol 30(1), 75-82
6. Alacakaptan, Uğur. (1970). **Suçun Unsurları**. İstanbul: Sevinç Matbaası
7. Alaylıoğlu, Ruşen ve Ferhan, Oğuzkan. (1981). **Ansiklopedik Eğitim terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Inkılap ve Aka Kitapevi
8. Amato, Poul. (2001). **Children of Divorce in the 1990's: An Updata of the Amoto and Keith (1991) Meta-Analysis**. Journal of Family.15:369-371

9. Anonymous. ANA BRITANNICA. GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ. (1989). Cilt 1.Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünlerini Pazarlama A.Ş.
10. Ataman,Ayşegül. (2003). **Gelişim ve Öğrenme**. Ayşegül Ataman (Editör). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
11. Atasoy, Sevil. (2002). **1997-1998 Yıllarında İstanbul ve Los Angeles'te Güvenlik Birimleriyle İhtilaf Haline Düşen Çocukların Karşılaştırılması.1.Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenleri ve Önleme Çalışanları Sempozyumu Bildiriler**. AÜ.ATAUM,UNICEF
12. Bahar,İbrahim ve Kazım Seyhan. (2006). **Çocukta Suçluluğun Gelişmesine Yol Açan Faktörler**. Polis Dergisi: (47). 96-112
13. Baymur, Feriha. (1994). **Genel Psikoloji**. İstanbul: İnkılap Kitapevi
14. Bee, Helen and Denise Boyd. (2004). **The Developing Child**. Bason: Pearson
15. Behramoğlu, Namık. (1975). **Çocuklar Suçsuz**. İstanbul: Yar Yayınları
16. Binbaşioğlu, Cavit. (1988). **Eğitime Giriş**. Ankara: Binbaşioğlu Yayınları
17. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (2001). **Ulusal İlk Raporun Ekleri ve B.M.Çocuk Komitesinin Sonuç Gözlemleri**. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Ankara

18. Birsöz, S ve Ç. Büyükberber. (1988). **Çocuk Suçları ve Adli Psikiatrik Değerlendirme**. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. V(2) 126-130
19. Brugman, Daniel and Elisabeth Aleva. (2004). **Developmental Delay or Regression in Moral Reasoning by Juvenile Delinquents**. Journal of Moral Education. 33 (3) 321-338
20. Büyük Lügat. (1999). Hazırlayanlar: Abdullah Yeğin ve diğerleri. İstanbul: Türdav Yayınları
21. Chamberlain, Patricia. (1996). **Community-Based Residential Treatment For Adolescents with Conduct Disorder**. Advances in Clinical Child Psychology. 18;1;63-90
22. Cohen, Albert. (1966). **Deviant and Control**. New Jersey: Prentice Hall Inc
23. Cohen, Mark. (2005). **The Costs of Crime and Justice**. London: Routledge
24. Coles, Robert. (1998). **The Moral Intellinence of Children**. Bloomsbury
25. Cüceloğlu, Doğan. (2002). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul. Remzi Kitabevi

26. Çakır,Yıldız. (1999). **Türkiye’de 11-15 Yaş Arasında İşlenen Suçlar Bu Suçların Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi.**İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü
27. Çırak,Gönül. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yetenekleri ve Ahlaki Yargı yetenekleri İle Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
28. Çelen,Nermin. (1999). **Öğrenme Psikolojisi.** Ankara: İmge Kitapevi
29. Çevik,Dolunay. (2002). **Türkiye’de Çocuk Suçluluğu.** Polis Dergisi.31:17-22
30. Çiftçi, Hale.Koçer. (1997). **İslahevinde Kalmakta Olan Ergenlerin Empatik Beceri Düzeylerinin İslahevinde Kalmayan Yaşlıları İle karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
31. Çileli,Meral. (1981). **14-18 Yaşları Arasındaki Öğrencilerde Ahlaki Yargının Zihinsel Gelişim Psikolojisi Yaklaşımı İle Değerlendirilmesi.** Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Doktora Tezi
32. Çileli,Meral.(1986). **Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi.** Ankara V Yayınları

33. De Mey, Langha and Herman Baartman, Hans-J. Schulze. (1999). **Ethnic Variation and the Development of Moral Judgment of Youth in Dutch Society.** Youth and Society, 31(1) 54-75
34. Dereli, Elif. (2000). **Çocuk Mahkemelerinde Yargılanan Çocukların, Ahlak ve Adalet Anlayışlarının Gelişimi.** Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
35. Dornbush Sanford, Kristan Glasgow Erickson. (2001). **The Relation of Family and School Attachment to Adolescent Deviance in Diverse Groups and Communities.** Journal of Adolescent Research. (16)4;297
36. Eisenberg, Nancy; Amanda, Sheffield, Morris. (2004). **Moral Cognitions and Prosocial Responding in Adolescence.** Richard M. Lerner, Laurence Steinberg (Edt.). New York: Wiley-Interscience
37. Eggen, Paul and Donald, Kauchak. (2001). **Educational Psychology: Windows on Classrooms.** New Jersey: Merrill Prentice Hall
38. Erden, Münire ve Yasemin Akman. (2004). **Gelişim ve Öğrenme.** Ankara: Arkadaş Yayınevi
39. Ergene, Tuncay. (1992). **Ergen Suçluluğunun Önlenmesi ve Tedavi Yöntemleri.** Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: 7:209-215
40. Ergün, Mustafa. (1993). **İnsan ve Eğitimi.** Ankara: Ocak Yayınları

41. Erkan, Rüstem. (1995). **İstanbul çocuk mahkemelerine Sevk Edilen Çocukların Soysa-Kültürel Çevresi Üzerine Bir İnceleme**. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi
42. Eshel, Yoram., Sol, Kugelmass and Shlomo, Brenitz. (1968). **Moral Judgement of Lower- Class Delinquents**. British Journal of Criminology. 8;69-74
43. Fidan, Nurettin ve Münire Erden. (1991). **Eğitime Giriş**. Ankara: Feryal Matbaacılık
44. Gabbidon, Shoun. and Helen, Taylor, Grene. (2005). **Race Crime and Justice**. Newyork: Routledge
45. Gander, Mary, J. Harry, W. Gardiner. (2001). Çeviren; Bekir Onur. **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. Ankara: İmge yayıncılık
46. Giordano, Peggy., Stephen, Cemkovich., Jennifer, Rudolph. (2002). **Gender, Crime, And Desistance: Toward A Theory Of Cognitive Transformation**. American Journal of Sociology. 107:4
47. Graham, Douglas. (1972). **Moral Learning and Development**. New York : Wiley-Interscience
48. Gölcüklü, Feyyaz. (1962). **Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma**. Ankara

49. Gruber, Enid., Ann Marie Machamer. (2000). **Risk of School as an Early Indicator of Other Health Risk Behavior in American.** Health Risk & Society. (2)1;66
50. Günçe, Gülseren. (1983). **Çocuk Suçluluğu ve Aile. Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu.** 22-23 Haziran 1983. AÜ. Basımevi
51. Güngör, Erol. (2003). **Değerler Psikolojisi.** Amsterdam. Hollanda Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları, No:8
52. Hancı, İ. Hamit. (2002). **Adli Tıp ve Adli Bilimler.** Ankara: Seçkin Yayıncılık
53. Hatunoğlu, Aşkın, Gültekin. (2003). **Farklı Ahlakî Gelişim Düzeylerinde Bulunan Üniversite Öğrencilerinin Kendilerinin ve Toplumun Ahlak Düzeylerini Değerlendirmeleri ve Psikolojik Belirti Düzeylerinin Karşılaştırılması.** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi
54. Hains, Anthony. and Dolores, Miller. (1980). **Moral and Cognitive Development in Delinquent and Nondelinquent Children and Adolescents.** The Journal of Genetic Psychology. 137:21-25
55. Hawkins, David., Lishner, Denise. **Etiology and Prevention of Antisocial Behaviour in Children and Adolescents.** Childhood Aggression and Violence: Applied Clinical Psychology. D. Crowe, M. Evans, C. O'Donnell (Editör). New York: Plenum Press, 1987:264-275

56. Henggeler, Scott. (1989). **Delinquency in Adolescence**. London, Sage Publication
57. Joseph, Jenice. (1995). **Black Youths Delinquency and Juvenile Justice**. Print in U.S.A.13
58. Kağıtçıbaşı, Çiğdem. (1998). **İnsan ve İnsanlar**. İstanbul: Evrim Basımevi
59. Kaner, Sema. (2002). **Ana Baba Denetimleriyle Ergenlerin Suç kabul Edilen Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu**. 29-30 2001 Mart. AÜ.ATAUM.UNICEF
60. Kant, Immanuel. (1992). **Kant on Education**. (Trans. Annette Churton). England; Key Texts
61. Kaya, Mevlüt. (1997). **Kişilik Özelliklerinin Ahlaki Yargı Üzerindeki Etkisi**. Eğitim Araştırmaları Dergisi. 4;185-186
62. Kepenekçi, Yasemin. Karaman ve Arfe Yücedağ Özcan. (2000). **Okullarda Suçun Önlenmesi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 33(1-2)156
63. Koçak, Murat. (2006). **Küçükler ve Suç Ortaklığı**. Polis Dergisi. (47) 341-342
64. Kohlberg, Lawrence. (1971). **From Is To Ought**. T. Mischel (Ed.). Cognitive Development and Epistemology. New York Academic Press.

65. Kohlberg, Lawrence. (1973). **The Child as a Moral Philosopher. Moral Education.** Ed. Barry I. Channen and Jones F. Soltis. Teachers College Press. New York. 133-134
66. Kohlberg, Lawrence. (1978). **Education for Justice: A Modern Statement of the Platonic View. Moral Education.** Harvard University Press. New York. 71-72
67. Konanç, Esin. (1974). **Çocuk Suçluluğu.** Edt. Adnan Güriz ve Peter Benedict. Ankara: Türkiye Kalkınma Vakfı Yayını
68. Koyuncu, Nur. (1983). **Cinsiyet Rolü Kimliği ile Ahlak Gelişimi Evrelerinin Karşılaştırılması.** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi
69. Köylü, Mustafa. (2000). **Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi ve Bazı Olumsuz Davranış Özellikleri.** Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi. (7); 14-17
70. Kunt, Veysel. (2003). **Suç ve Çocuk.** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi
71. Küntay, Esin. (2004). **Kanunla İtilaf Halindeki Çocuklar.** Polis Dergisi. (41); 8-14
72. Larden, Martin; Lennart Melin; Ulkira Holst; Niklas Langstrom. (2006). **Moral Judgement, Cognitive Distortions and Empathy in**

- İncarcerated Delinquent and Community Control Adolescents.**
Psychology, Crime & Law. 12(5):453-462
73. Leenders, Ineke; Brugman, Daniel. (2005). **Moral/non-moral Domain Shift in Young Adolescence in Relation to Delinquent Behavior.**
British Journal of Developmental Psychology. Vol13(1):65-79
74. Lotz,Roy.Leona, Lee. (1999). **Sociability, School Experience, and Delinquency.** Youth Society.(31)2;200
75. Lotz,Roy., Eric,Poole., Robert,Regoli. (1985). **Juvenile Delinquency and Juvenile Justice.** New York; Random House
76. Mangır,Mine ve Gelengül,Koca. (1987). **İlkokul Birinci Sınıf Devam Eden Yedi Yaşındaki Çocukların Ahlaki Yargını Etkileyen Bazı Faktörler.** AÜZF Yayınları
77. Mangır,Mine ve A.N.Çağatay. (1992). **Ergenlik Dönemi Özellikleri ve Sorunları.** Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.8-4
78. Mangır,Mine. (1992). **Ankara Kalaba Çocuk İslahevinde Bulunan Suça Yönelmiş Çocukların İşledikleri Suç Türleri İle Uyum Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi.** Araştırma. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
79. Masse,Louise.,Richard,Tremblay. (1993). **Kindergarten Disruptive Behavior, Family Adversity, Gender, and Elementary School Failure.** International Journal of Behavioral Development.(23)1;226

80. Niles, William. (1986). **Effects of a Moral Development Discussion Group on Delinquent and Predelinquent Boys.** Journal of Counseling Psychology.V.33(1).45-51
81. Nisan,Mordecai and Lawrence,Kohlberg. (1982). **Universality and variation in moral judgement:A longitudinal and crossectional study in Turkey.** Child Development,53:865-876
82. Oğuzkan,Ferhan. (1981). **Eğitim terimleri Sözlüğü.** Türk Dili Kurumu Yayını,Ankara
83. Onur,Bekir. (1976). **Orta Öğretimde Ahlak Eğitimi.** Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi
84. Ok, Aylin. (1989). **Kurumlar ve Suçlu Çocuklar.** Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
85. Öğülmüş, Selahattin ve Fusun,Çok. (1997). **İlkokul Öğrencilerinin Okulla ilgili Algıları, Çocuk Kültürü 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri.** (Yayına Hazırlayan Bekir Onur)Ankara Üniversitesi yayınları
86. Özgüven, İbrahim,Ethem. (1977). **Okul Öncesi Eğitimin Sosyal ve Psikolojik Nedenleri, Okul Öncesi Eğitimi.** UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
87. Özkök,Perim. (1996). **Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Alınması Gereken Tedbirler.** Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

88. Özsöz, Canan. (1990). **14-18 Yaşları Arasındaki Suçlu ve Suçsuz Ergenlerle de Adaletsizlik Yargısının Değerlendirilmesi**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
89. Öter, Gülay ve Nejat, Akalın. (1993). **Paşakapı Cezaevindeki Tutuklu Çocukların, Psiko-sosyal, Sosyal-Kültürel, Ekonomik ve Kriminolojik özellikleri, Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu**. İstanbul
90. Özkaynak, Benan. (1982). **Teğmen Kalmaz İlkokulu'na Devam Eden Altı-On bir Yaş Grubu Çocukların Ahlak Yargılarının Gelişimi**. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi
91. Papalia, Diane., Sally, Wendkos, Olds., Ruth, Duskin, Feldman., Dana, Gross. (2004). **Human Development**. 9th Edition. Boston, McGraw Hill.
92. Peker, Hüseyin. (1994). **Çocuk ve Suç**. İstanbul. Çocuk Vakfı Yayınları
93. Pieper, Annemarie. (1985). **Ehtik und Moral**. München, Beck
94. Polat, Oğuz. (1997). **Çocuk ve Hakları**. İstanbul: Analiz Yayınları
95. Püsküllüoğlu, Ali. (2007). **Büyük Türkçe Sözlük**. İstanbul: Can Yayınları

96. Quay, Herbert. (1967). **Juvenile Delinquency. The University Series in Psychology.** Canada. Van Nostrand Company
97. Quay, Herbert. (1987). **Handbook of Juvenile Delinquency.** A Wiley –Inter Science Publication
98. Quensel, Stephan., Paul Mcardle ve diğerleri. (2002). **Broken Home or Drug Using Pers: Significant Relation?.** Journal Of Drug, Issue Spring
99. Rankin, Joseph., Edward, Wells. (1990). **The Effect of Parental Attachments and Direct Controls on Delinquency.** Journal of Research in Crime and Delinquency. (27)2; 141-142
100. Report on a WHO Conference. (1978). **The Child and the Adolescent in Society.** Athens.
101. Rice, Philip. (1994). **The Adolescent.** Allyn ve Bacon. Boston
102. Rest, James. (1979). **Revised Manual for the Defining Issues Test.** Minneapolis, Minnesota Moral Research Projects
103. Reynaud, Alain. (1992). **Hapishanelerde İnsan Hakları.** Çeviren. İhsan Kuntbay. Ankara: TODAİ Yayınları
104. Rousseau, Jean. Jacques. (2003). **Emile.** Çeviri Ülkü Akagündüz. İstanbul: Selis Kitaplar
105. Royal, Hadwick. and Stanley. Baker. (2005). **Effects of a Deliberate Moral Education Program on Parents Of**

Elementary School Students. Journal of Moral Education. Vol. 34
(2):215-230

106. Saylağ,Şenay. (2001). **Liselerin Birinci Sınıfında Öğrenim gören Çocukların Ahlaki Değerleri Algılama Düzeylerinin İncelenmesi.** Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
107. Senemoğlu,Nuray. (2002). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim.** Ankara: Gazi Kitapevi
108. Sevük,Handan. (1991). **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma.** Ankara: Bizi Büro
109. Sevük,Handan. (1998). **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler açısından Çocuğun Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım.** İstanbul: Beta Basım Yayın
110. Siegal,Larry.,Joseph.Senna. (1981). **Juvenile Delinquency Teory Practice and Law.** Minnesote
111. Shore, M. F. (1977). **Mental Health Study Center National Institute of Mental Health Adelphi. Patterns of Youth Advisory Services.** Marylan;USA
112. Smith,Adem., Barbara,Slater,Stern. (1997). **Delinquency and Antisocial Behavior:A Review of Family Processes and Intervention Research.** Social Service Review,September;-379-382

113. Smith, Peter., Helen,Cowie., Mark,Blades. (2003). **Understanding Children's Development**. Fourth Edition. Blackwell Publishing
114. Snıras, Saranas., Roomualdas,Malınauskas. (2005). **Moral Skills of School Children. Social Behavior, Personality: An International Journal**, Vol. 33(4), 383-390
115. Sokulu,Füsun. (1997). **Kriminoloji**. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım
116. Sözer,Mehmet,Akif. (2003). **Çocukların Eğitim Durumları ve Geleceğe İlişkin Beklenti Düzeylerinin Temel Toplumsal Ortamlardan Aldığı Etkiler: İslahevlerinde Kalan Çocuklar Üzerinde Bir Araştırma**. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi
117. Subaşı,Canan. (1979). **Psiko-sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
118. Sullive,Richard., Marcia,Fener,Wilson ve diğerleri. (1995). **New Directions For Research in Prevention and Treatment of Delinquency: A Review and Proposal**.Adolescence. (30)95.117
119. Svenson, Bo. (1995). **Criminal Justine Systems in Sweden**. Goteborg

120. Şakra,Tülin. (1987). **Çocukların Suça Yönelmesinde Uyum Durumlarının ve Yaşlarının Etkisi**. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi
121. Şaylıgil,Ömür. (1981). **Türkiye’de çocuk Suçluluğu, İslahevlerinde Kalan çocukların Suç İşleme Nedenleri**. Hacettepe Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
122. Şemin,Refia. (1979). **Çocukta Ahlaki Davranış ve Ahlaki Yargı**. İstanbul. İÜEF Yayınları
123. Şengün,Mustafa. (2003). **Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Düşünce ve Yargıları**. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
124. Tan,Mine. (1994). **Çocukluk: Dün ve Bugün.Toplumsal Tarihte çocuk**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
125. Taner, Mehmet. (1985). **Çocuk Niçin Suç İşler, Suçlu Çocuklar, Suça İtilme Nedenleri ve Eğitim Yolu ile Korunmaları**. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları
126. T.C.Hükümeti-UNICEF İşbirliği Programı. (1996). **Türkiye’de Anne ve Çocukların Durum Analizi**. Ankara: Pelin Ofset
127. Temel,Z.Fulya,Ayşe,B.Aksoy. (2001). **Ergen ve Gelişim yetişkinliğe ilk adım**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

128. Temel,Z,Fulya. (1991). **Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri ile Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi.**Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi
129. Topçu,Sedat. (1983). **Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu.** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
130. **Türk Ceza Kanunu.** (2005) . Zekeriya Yılmaz. Ankara: Seçkin Yayınevi
131. **Türkçe Sözlük.** (1998). Hazırlayan:İsmail Parlar ve Diğerleri.TDK Yayınları
132. Topses,Gürsen. (2003). **Gelişim ve Öğrenme.** (Editör) Ayşegül Ataman. Ankara:Gündüz eğitim ve yayıncılık
133. Trautner, Hans. (1991). **Lehrbuch der Entwicklungspsychologie.** Göttingen: Hogrefe Verlag
134. Turiel, Eliot., Golda,Rothman. (1972). **The Influence of Reasoning on Behavioral Choices at Different Stages of Moral Development.** Child Development.43:741-756

135. Uluğtekin,Sevda. (1991). **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**. Ankara: Bizim Büro Yayınevi
136. Wagner,William. (1996). **Optimal Development in Adolescence** Counseling Phychologist.Vol.(24)3;360-399
137. Windmiller,Myra. (1995). **Ahlak Gelişimi ve Ahlaki Davranış.Ergenliği Anlamak**. Ed:James.Adams. Çev.Demet Öngen. Ankara: İmge Kitapevi
138. White, Richard. (1999). **Are Women More Ethical? Recent Findings on the Effects of Gender Upon Moral Development**. Journal of Public Administration Research and Theory. Vol 9(3);459-472
139. Yavuzer,Haluk. (1981). **Psiko-Sosyal açıdan Çocuk Suçluluğu**. İstanbul: İÜEBF Yayınları
140. Yavuzer, Haluk. (2001). **Çocuk ve Suç**. İstanbul: Remzi Kitapevi
141. Yayla, Ahmet. (2005). **Eğitim Kavramının Etik Açısından Analizi**. Yüzüncü Yıl Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi 2(1) <http://efdergi.yyü.edu.tr>.
142. Yılmaz, Ayşen. (1999). **Çocuk Yetiştirme Tutumları:Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar**. Türk Psikoloji Yazıları. Cilt.1(3) 99-118

143. Yörükoğlu,Atalay. (1992). **Değişen toplumda Aile ve Çocuk.** İstanbul: Özgür Yayınları
144. Yörükoğlu,Atalay. (2000). **Gençlik Çağı.** İstanbul: Özgür Yayınları-Dağıtım
145. Yücel,Mustafa,Tören. (1991). **1980-1992 yılları arasında Türkiye’de Çocuk Suçluluğu.** MÜHF 10.Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu. İstanbul: MÜ.Yayınları
146. Yücel, Mustafa,Tören. (1973). **Suç ve Ceza Anatomisi.** Ankara: Yeri Açık Cezaevi Matbaası
147. Zel,Uğur. (2001). **Kişilik ve Liderlik.** Ankara: Seçkin.Yayıncılık

EKLER

EK:

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.NO :

2.Yaşınız ?

3.Kaç Kardeşsiniz?

4.Doğum Sırasınız?

5.Örgün Öğrenim Gördüğünüz Yıl ?

6.Kurumda Kalma Süresi

7.Ailenizde Sabıkalı Olan Var mı?

8.Kurumda Bulunmanıza Sebep Olan Suçun Türü ?